

2287

సాహిత్యం



భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

6

12 1983

6, 7

—* ఈ సంచికలో *—

- | | |
|--|--------|
| 1) కల్పవృక్షము - శాలుగు సంప్రదాయములు.✓ | పేజీ 1 |
| 2) ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యం - యక్షగాన ప్రక్రియ వైశిష్ట్యం. | 4 |
| 3) ముప్పిడివారి మధురభక్తికావ్యంలో భక్తిరతుడు 'భరతుడు'. | 6 |
| 4) వసుచరిత్ర - భానసాందర్యము. | 10 |
| 5) పెళ్ళిపాటలు - కుటుంబ వ్యవహారాల నియోధ్య. | 13 |
| 6) వికసించి విప్పా శీ చ్చెట్టు 'మధనం'. | 15 |
| 7) ఆంధ్రప్రదేశ్ లో జిల్లానామములు - ఒక పరిశీలన. | 16 |
| 8) ఆధునిక సాహిత్యంలో కులపాలికా ప్రణయ సిద్ధాంతము.✓ | 17 |

రాబోవు సంచికలో పుంభావనగర్వతి రాళ్ళపల్లి, బాపిరాజుగారి నాగలి, సరిత్ర ఏలా వ్రాయాలి, జానపద సాహిత్యం, ఊర్మికాదేవి నిద్ర, మానవతావాదం - గబ్బిల కావ్యం మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 పేజీలలో ప్రచురించినది

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12.00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6.50.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

కల్పవృక్షము - తెలుగు సంప్రదాయములు.

- శ్రీ జి. ఎ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులశర్మ, ఎం. ఏ.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు సంప్రదాయప్రియులు. వీరు రామాయణ కల్పవృక్షములోఁ దెలుగు వారి వివాహ పద్ధతులు, ఆటలు, నోములు చివరికిఁ దెలుగువారి తిట్లు మొదలగు సంప్రదాయ ముల నెన్నింటినో యథాసందర్భముగాఁ బొందుపఱచిరి. వానిని గ్రమముగాఁ బరిశీలించుము.

బాలకాండమునం దవతార ఖండములో గర్భవతులగు కాసల్యా కైకయీ సుమిత్రలకు సీమంతము చేయుట, మంత్ర పానులు వచ్చి పురుడుపోయుట, పుగుటింటి బిడ్డపైఁ గలిసిక్కు చల్లుట, గోధుమలపై బిడ్డను బగుండఁబెట్టి కొఱవిత్రిప్పి దిప్పితియుట, యూరంతయుఁ బగుపుటంతుమ, నూనె, నీకాయ పంచిపెట్టుట, పురుటింటికిఁ బ్రాతఁచెప్పలు గట్టుట, పురుటూరి కన్నెమ్మ కథలు చెప్పట, బాలెంతరాండ్రకు నడికట్టుకట్టుట, నెల పురుడునాఁడు బాలెంతరాండ్రచే నూతిలోఁ జేదవేయించుట, బిడ్డలను దొట్రలో పెట్టుట, ముత్తైగువలకు జాయనము లిచ్చుట, పేరంటాండ్ర పరిహారములు, పేరంటాండ్రు జోలలు పొడుట మొదలగువి కన్నులకుఁ గట్టినట్లు వర్ణింపఁబడినవి.

రామువకు మంత్రసాని బొడ్డుకోసిన యాపద్యమును వివరింపుడు.

తొరము కట్టిన కత్తిని
గోరడమున మంత్రసాని కోసెను బొడ్డున్
నీరజము కాడఁ జదిమిన
నేరిమిని గలుక్కుమనె మనీషన్.

విధియున్ (బాల-అవతార-224)

తొరము కట్టిన కత్తితో మంత్రసాని రామునియొక్క బొడ్డుకు గోయఁగానే బ్రహ్మదేవుని యొక్క మనస్సు కలుక్కుమన్న దఁట! విష్ణువు నాభి పద్మమునుండి బ్రహ్మపుట్టినాఁడు. విష్ణుమూర్తి యొక్క యవతారమైన రామునియొక్క బొడ్డు తమ్మికాడవలె నున్నది. దానిని గోసినంతనే తన కాధార మగు పద్మముయొక్క నాళము తెగినట్లే బ్రహ్మయొక్క మనస్సు చివుక్కుమన్న దని భావము. పురుటింటికిఁ బ్రాతఁచెప్పలు గట్టిన యాపద్యమును బఠింపుడు.

రాచి అంపానఁబెట్టి దోషాచరాళిఁ
జెప్పనన్ దన్న దిలిజాతి శిశువులంతఁ
బాలును రటంచుఁ బురుటిండ్ర సాగనార
మట్టలును బాఁత చెప్పట గట్టినారు.

(బాల-అవతార-268)

శ్రీరామ అత్యుగ భరత శశ్రుఘ్నులు యుద్ధములో రాక్షసులను రాచి అంతమునఁ బెట్టి చెప్పలతోఁ దన్నుదు రని సూచించునట్లుగా గుమ్మములకుఁ బ్రాతఁచెప్పలుగట్టి రని భావము. పురుటింటి గుమ్మమునకుఁ బ్రాతఁ చెప్పలు గట్టి యెన్నెమ్మ కథలను జెప్పట ప్రసిద్ధము. ఇట్టి ప్రాచీనాచారములను ప్రాచీను

లలో శివరాత్రి మాహాత్మ్యమునందు శ్రీ నాథుఁ డును, శ్రీకాళహస్తీశ్వర మాహాత్మ్యమునందు ధూర్జటియును నవీనులలో మునిత్రయ చరిత్రమునందు మద్గురుతుల్యులు శ్రీవెంపరాల నూర్యనారాయణకాష్ఠిగారును వర్ణించిరి.

కల్యాణఖండములో మగపెండ్లివారల చెఱువుగట్టుపై రత్నకంబళిని బజచుకొని విడియుట, యాఁడుపెండ్లివా రెదురేగుట, కావళ్ళతోఁ బానకము బిండెలిచ్చుట, కన్యావరణము, మంగళస్నానములు, మేనమామలు పెండ్లి హాతులను దట్టలలోఁ గూర్చుండఁబెట్టి తీసికొని వచ్చుట, దంపతులనుధ్య తరవేయుట, మంగళనూత్రములు కట్టుట, నూతనదంపతులు కలంబ్రాలు పోసికొనుట, కాంతాదేవి నూత్నదంపతులకు మంగళహారతులిచ్చుట, స్థాలీపాకము, ధ్రువనక్షత్రదర్శనము, అరుంధతీ దర్శనము మొదలగు సంప్రదాయము లన్నియు హృద్యముగా వర్ణింపఁ బడినవి.

తెలుగువారి యాటలు :-

ఈ కావ్యములో శ్రీరామచంద్రుని కాల్యక్రీడలు వర్ణింపఁబడినవి. (1) కావ వల్లవ్వు (2) దాగిలిమూతలు (3) పెదవంక పాళీ (4) గవ్వలాట (5) అంతులూటము (6) చెమ్మచెక్క యను తెలుగవారి యాటలు చెప్పఁబడినవి.

చినుకులను దిస్సు మొలతోఁ
జని చేతులు చాచుకొంచు జగ్గులనవ్వులో
తనరంగ కాంతాదేవీ
వనితామణి కొడుకు వానవల్ల ప్పాడెన్.
(బాల-అవతార-281)

ఇది శ్రీరామావతార ఘట్టములోనిది.
శ్రీరామ జనన సమయమున వానజల్లులు
తడినవి. అప్పుడు కాంతాదేవికొడుకు దిస్సు
మొలతో వానలో 'వానవల్లప్ప' యాడి
కాడెట. శ్రీరామనవమి వాడు వాన
జల్లులు పడుట, చంటిపిల్లలు చినుకులలో
వాన వల్లప్ప యాడుట ప్రసిద్ధము.

'దాగుడుమూత లాడుదురు తానును
గైకయు రామచంద్రులు' శ్రీరామచం
ద్రుని బాల్యక్రీడలలో రాముడు కైకతో
దాగుడుమూత లాడుట యింగు వర్ణింపఁ
బడినది. ఇట్లే సుందరకాండములో-

'హేమగ నింద్రచాప మన
నెత్తిన వన్నెలు వన్నెలైన లం
గూలముతోడ నేగఁగఁ గపి

వంజరుఁ డున్న మధుజ్వలత్పతా
కాలితంబు నాకవతి

కల్పిత దివ్యరథంబువోలె మే
ఘాలికి మధ్యదేశమున
యందున దాగిలి మూతలాటగా.
(సుందర-పూర్వ-80)

హనుమంతుడు సముద్రమును అంఘించి
వళ్ళడు విచిత్రవర్ణములతో నతనితోఁక
ఁబంద్ర ధనుస్సువలెఁ బ్రకాశింపఁగాఁ
బతాకతోఁ గూడిన యింద్రుని రథము
వలె నతఁడు మేఘములమధ్య వెడలు
చుండఁగా నొకమాటు కనబడి మతోక
మాటు కనబడక దాగిలిమూత లాడు
చున్నట్లుండె నని భావము.

తరువాత పదంబు సోపానంబుపై మెట్టు
వలకు వచ్చిన కాయఁ బాము కలచె.
అయో-ప్రస్థాన-805

ఇది శ్రీరాముఁడు వనవాసులను కేగిన
మొదటిసారిలోనిది. కట్టాభిషేకము కాన

లసిన శ్రీరాముఁ డడవుల కేగెట పరమ
పదము వెక్కవచ్చిన కాయను బాము
మ్రుంగిన టైన దని భావము. 'వైకుంఠ
పాళి'లోని పావులు నిచ్చెనపై నెక్కుట,
పాముమ్రుంగినచో మఱలఁ గ్రిందకు దిగుట
ప్రసిద్ధము.

గవ్వలు పూని పందెములు
గచ్చుటకై తొలిజామువేళఁ దా
రివ్వువఁ జేతిలోఁ గిలుక
రంచినటుల్ కలవింక సంతతుల్
మవ్వయు గాఁగఁ జంక్రమణ
మండలవైఖరిఁ బర్యటించెడున్
గ్రువ్వివ చిన్న సంతవుల
గోతకహారము నూచివట్టులన్.
(కీష్కిం-నియమ-224)

ఇది ప్రప్రసజాద్రిపై వసించిన శ్రీరా
ముఁడు అత్మజునితోఁ బ్రకృతిని వర్ణించు
చుఁ జెప్పిన పద్యము. తెల్లవాణుకామునఁ
గలవింక పక్షులు (ఊఁగించిచ్చికలు) ఆకా
శముపై నెగురు చుండఁగాఁ బందెము
వేయునపుడు గిలుకరించెడు గవ్వలవలె
నున్న వని భావము.

'మెదడులో మేకులు కొట్టుదురు. పాద
ముతకు హస్తములకుఁ ద్రాళ్ళు బిగించి
కీళ్ళు తొలఁగున ట్లటునిటు లాగుదురు.
కంటక చక్రంబునకు విడిచికట్టి అంకుల
రాట మొడింతురు.' (సుందర-పర-300)

ఇవి యశోక వనములోనున్న నీతా
దేవితో నబాముఖియను రాక్షసి పలికిన
పలుకులు. ఇచట 'అంకులరాటము'
పేర్కొనబడినది.

అమృతవృక్ష నిమ్మవృక్షఁ
గ్రమ్మిన కౌర్యలస దిందిరాయుగ్మము వే
గమ్మన జడలు పెనంగొనఁ
జెమ్మాచెక్కడినగతిఁ జెలువొప్పారెన్.
(యుద్ధ-ఇంద్రజిత్ - 274)

ఇది వానర రాక్షస యుద్ధ వర్ణనము.
శోణితాక్షుఁడు, యూపాక్షుఁడు, ప్రజం
ఘుఁడు నను మువ్వురు రాక్షసులతో

నంగదుఁడు, ద్వివిదుఁడు, మైందుఁడు నను
వానరులు మువ్వురు పోరుచుండఁగా
కౌర్యలక్ష్మ్యులు చెమ్మా చెక్కాడిన
ట్లున్న దట!

ఇట్లు తెలుగువారికిఁ బ్రియమైన
యాటలు కల్పవృక్షములో వర్ణింపబడి
నవి.

తెలుగువారి నోములు :-

ఈ కావ్యములోఁ జలుగు వారికిఁ
ప్రియమైన (1) మూఁగనోము (2) సావిత్రి
గౌరీ దేవీ వతము వర్ణింపబడినవి.
నీ వొకఁడవు కాకుండఁగ
నీవానరి సేన దుఃఖ మెవ్వఁడు తీర్చున్
నీవేమొ పట్టనట్లుల
భావించెడు మూఁగ నోము పట్టినయట్టుల్.
(కీష్కి-అశ్వేషణ-402)

నీతాశ్వేషణ తత్పరు లగు వానరులం
దలు సమాద్రము దాటుట యెట్లుని విచా
రించుచుండఁగా, హనుమంతుఁడు దూర
ముగా నేకాంత ప్రదేశమున ధ్యాననిమ
గ్నుఁ డయ్యెను. ఆ సమయమున జాంబ
వంతుఁడు హనుమంతుని సమీపించి
'వానర సేన యంతయు దుఃఖించుచుం
డఁగా నేమియుఁబట్టించుకొనక మూఁగ
నోము పట్టినట్లు మానము వహించుట
శ్వాయమేనా?' యని ప్రశ్నించెను.

తెలుగు ముల్తైదువ అందఱు నోచు
నోములలో మూఁగనోము మాఖ్యమైనది.
'మోచేతిపద్యంబు నోచేటి వేళ
మొగ్గతామర్లు పూచేటివేళ'

అని పాటపాడు నోమగుటచే మూఁగ
నోమునకే మోచేతి వద్యము నోమని
పేరు. దీపావళినుండి కార్తీకకుద్ధవూర్ణి
వలకు సౌభాగ్యవతు లీనోమునుబట్టుదురు.
వ్రతమాపట్టినసతి మాట్లాడకుండఁ దులసి
యొద్దఁ బర్యమలుపెట్టి దీపములు పెట్టి
ముల్తైదువులకు పోట్లుపెట్టి నక్షత్రములు

లెక్కపెట్టువ్రత మగుటచే దీనికి మూఁగ నో మనిపేరు. 'మూఁగనోముపట్టిన' ట్లను నది తెలుఁగు జాతీయము.

'గమూలంబు పెకలింపఁబడినట్టివియు, బోదయందు దగిలింపఁబడి నట్టివియు, కాఖయందు విరువఁబడినట్టివియు, ఘోర తన్నఁగా నడిమికిఁ జీలినట్టివియు నైన, యనేక పాలాశ్వకర్ణ ధవవంశకుటజాన్యుఁ తాల తిలక తినిశ బిల్వసప్తకర్ణ కర్ణికార చూతాళోకవృక్షమాలచేరిఁ దాలదాడిమ నారికేళ విభీతక వకుళ ఖదిరి నింబాది తరుసమూహంబుల చేతను వేల్పుముత్తైను వలు సావిత్రి గౌరీదేవీ వ్రతోద్యాపనంబు చేసిన వడువున మహాసాగరంబునఁ దెప్ప లై యూగుచుండ

(సుందర-సంధ్యా-890)

ఈ వచనమునకు నేతువును నిర్మించుటకై వివిధవృక్షములను బెకలించి తెచ్చి గము ద్రములోఁ బడవేయగా నవి తేలి తెప్పలై యూఁగుచుండ దేవతాస్త్రీలు సావిత్రి గౌరీదేవీ వ్రతోద్యాపనముచేసి బొమ్మలం చిన తెప్పలను గుముద్రములో విడిచిన ట్లున్న దని భావము.

సావిత్రి గౌరీదేవీ వ్రతమునకే బొమ్మ లనో మని పేరు. ముక్కనుము నాఁటి నుండి తొమ్మిది రోజులు సావిత్రిగారి బొమ్మలకుఁ బూజచేసి తొమ్మిదిరోజులం దును గ్రహముగా 1) పులగము 2) చలి మిడి 3) ఉండ్రములు 4) నానఁబ్రాలు 5) పరమాన్నము 6) గారెలు 7) అట్లు 8) అప్పములు 9) పెరుఁగు, నెయ్యి, బెల్లము నైవేద్యము పెట్టి తొమ్మిదవ రోజున నోముపట్టిన కాంత తొమ్మండ్రు ముత్తైదువలకుఁ దొమ్మిది చేటలు, చేటకుఁ దొమ్మిదేసి యండ్రములు, తొమ్మిదిలక్క, బోళ్ళు తొమ్మిది నల్లపూసల బోళ్ళు, తొమ్మిదితాంబూలములు వాయువ మీయ వలయును. పేరం, టూం, దండలును గలిసి

గౌరీదేవి బొమ్మలను బల్లకీలో నూరేగించి పెరుఁగు కలిపిన యటుకులు నైవేద్యము పెట్టి యాబొమ్మలను దెప్పలలోనుంచి చెలువుల యందుఁగాని కాలవలయందుఁ గాని వదలుదురు. అట్టితెప్పలతో నిండిన దానివలె వానరులు వేసిన వృక్షములతో గుముద్ర మొప్పిన దని విశ్వనాథవారి భావము.

తెలుగువారి తిట్లు -

తెలుగువారితిట్లకుఁ బ్రత్యేక తక్షణము గలగు. అందును విశ్వనాథవారితిట్లు విలక్షణ మైనవి.

నీ! పాడు ముండ! వచ్చెద
వా! పాపపుకవనవక్షి! యని ప్రతిహరుల్
దీపింప వెండిబెత్తిము
లాపన్మూలంబుదాని నదుముచు దోడ్తోన్.

రఘువుల వంగసంబునను
రాలిన దియ్యది తోఁకచుక్క; యి
ద్ది ఘృతము కైక యీ శిఖి మ
తిన మతిత్రోవల గుంటనక్క; యీ
యఘమతి దీని మోము జ్వలి
తాగ్నిని మాడిన పెంకుముక్క, తా
మఘ జనియించి పుబ్బఁబడి
మాడును దీనితలంపు అన్నియున్.
మాయంతిపురము పట్టిన
దీయెనుఁ బోతైన చీడ! యీధాకిని! కై
కేయింబడి వచ్చిననాఁ
దే యెలుఁగుదు మేదొ కొంప కత్తు
నటంచున్.

(అయో-మునికావ-244 పుట)

ఇవి ప్రతిహరులు మంథరను దిట్టిన తిట్లు. తెలుగువారి తిట్లనుప్రాసములతో నుండును. ఇక్కడ రెండవ పద్యములోఁ దోఁక చుక్క, గుంటనక్క, పెంకు ముక్క, యను శబ్దములతోని యంత్యాను ప్రాసము మెచ్చఁదగినది.

మూసలి మొగముది యొక కొండమాచ్చు ముండ

పనితనంబున రాముని పారిపోస్య
మునకుఁబగఁబూని కైకతోఁ బుల్లవిలుపు
లాడి రాముని వనమేఁగు టాచరించె.

(అరణ్య-మారీచ 190)

ఇది మారీచుఁడు రావణునితోఁ బలికి నది. ఇందలి 'కొండమాచ్చు ముండ' మంథర.

వీలుంకాలును లేని దేహము తనా
బీముండకొడ్కుండెనే
యోలిన్ వారి యటంచుఁ తెప్పెదడు ని
న్నుగించి యేడౌ గము
గ్రాలన్ మంచుచుమంచుచువృక్షలమల్
త్రావించె నంచుడు రా
వాలిన్ మించినవాఁడు వాని కొడుక
బ్బా! యంగదాఖ్యుండునున్.
(యథ-వంధకర్ణ-27)

ఇదికలలో రావణునకు వజ్రదంష్ట్రుఁడు తన మరణమును గూర్చి చెప్పిన సుంద ర్భము లోనిది. ఇందుఁ 'దనాబీముండె కొడు' కని వాడఁబడినది.

దుష్టుఁడా! దురాత్మ! దుర్నీలివారాశి!
చట్టుబుద్ధి బాలికా! నృశంస!
సకల పాపభావ సంజాత! చానక
ధూర్తసర్వవంశ ధూమకేతు!
(యథ-ఇంద్రజిత్-364)

ఇది యాంజనేయుఁ డింద్రజిత్తును దూషించిన విధము. ఇందలి తిట్లన్నియు సంస్కృత సమాసములలో పాగినవి.

ఇట్లు రామాయణ కల్పవృక్షము తెలుఁగువారి సంప్రదాయములకుఁగూడఁ గల్పవృక్షము వంటిది.

—...—

అధునికాంధ్ర సాహిత్యం -

యక్షగాన ప్రక్రియా వైశిష్ట్యం

- శ్రీ ధూర్జటి వేంకట బాలాజి, ఎం. ఏ.

(గత సంచిక తరువాయి)

తల్లావజ్రవారు 'శివశంకరస్వామి' గా 'సభాపతి' గా గుర్తింపబడుటయే కాకుండా, విశిష్టమైన అధునిక సాహిత్య ప్రక్రియ అన్నింటితోపాటు యక్షగాన ప్రక్రియనుకూడా చేపట్టారు. వీరి రచన లో 'వదనావతీ' చరణ చారణ చక్రవర్తి, 'వీరసాగర' మొనవి పేర్కొనదగినవి. రాష్ట్రంలో వీరి యక్షగానానులు ఎక్కువగా కన్నప్పటికిని వాసిలో పేరు గాంచి ప్రదర్శనకు యోగ్యమైనవి కొన్ని మాత్రమే. ఇక కాకుండా కూచిపూడివారు మరి కొన్ని పౌరాణిక యక్షగానాలను ప్రదర్శించారు. వాటిలో ముఖ్యంగా 'భక్త వల్లభ' ఉషా పరిణయము, మోహినీ సస్యసుర'వంటివి ముఖ్యంగా పేర్కొన గలిన యక్షగానాలు. పైని పేర్కొనబడిన యక్షగానాలు మటుకు కేవలం స్థలమీద ఆధారపడి రక్తికట్టినవే. వాటిలో సంగీత సాహిత్యాలకు పెద్దగా పాతాభ్యంతరం లేదు. ఒక వాటి బాణీలో ప్రదర్శనానుబంధంగా ప్రదర్శింపబడే సుయక్షగానాలు కేవలం ఒక వర్గానికి దిండిన రగజాలైన ప్రేక్షకులనే ఆకర్షిం చేసి, దక్షిణాంధ్ర నాయకరాజులకాలం నాడు రచింపబడ్డ నాటకాలు (యక్షగా నాలు) ఈనాడు ప్రదర్శన యోగ్యతకు వచ్చుకోలేదు. కానీ తరువాత అంగ

సాహితీ సంపర్కముచేత యక్షగాన రచనలో గణనీయమైన మార్పులువచ్చిన ఫలితంగా నాట్యం ప్రధానమైనకళగా, సంగీతసాహిత్యాలు ఉప లేక సహాయక కళలుగా పరిగణింపబడి తదనుగుణంగా రచన జరగడం ప్రారంభమైంది. ఈవిధ మైన రచనకు నాందిపలికిన వారు దేవుల పల్లి వేంకట కృష్ణకాశ్రి గారు.

కృష్ణకాశ్రిగారు గొప్పకవులు. ప్రధానంగా వారిది లలితమైన సంస్కారంతో కూడుకొన్న విశిష్టమైనతైలి. వీరు కవులుగానే సాహిత్యలోకంలో ప్రసిద్ధులు. వీరిరచనల మీద పాశ్చాత్య సాహిత్య ప్రభావం గాఢంగా ప్రసరించి ఉంది. ముఖ్యంగా ప్రముఖ అంగ్లకవి మెల్లప్రభావం వీరిమీద గాఢంగా ఉంది. వీరు కేవలం విరహంతో కూడుకొన్న గొప్పభావకవిత్వాన్ని సృష్టించినప్పటికినీ అంతకంటే గొప్పమైన గేయాల్నిరచించి గొప్పగేయ చక్రవర్తిగా స్థిరపడ్డారు. అటువంటి వీరు పౌరాణిక - ఇతివృత్తాన్ని స్వీకరించి 'క్షీరసాగర మథనము' అనే యక్షగానాన్ని రచించారు. ఈ పేరును గురించి తలచి నప్పుడే ఇది ఒక పౌరాణిక ఇతివృత్తాన్ని తీసుకొని వ్రాయబడిన యక్షగాన మను విషయం బోధపడుతుంది. అమృతాన్ని పొందడానికి దేవదానవు లిరువురూ పోలనుముద్రాన్ని

మధించటం చేత అందులోనుండి వలు రకాలైన వస్తువులు వ్యుత్పన్నమైనాయి. వాటిని ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క దానిని స్వీకరించడం జరుగుతుంది. స్థూలంగా ఇదీ కథ. ఈకథను యక్షగానంగా మలచిన ఘనత కాశ్రిగారికి వచ్చుతుంది. ఇందులో ఎక్కువ భాగం గేయాలే. ఈ గేయాలన్నింటికీ ఒక క్రమనిర్మాణాన్ని ఏర్పరచి వాటికి సంగీత పౌరభాన్ని సమకూర్చినఘనత శ్రీబాలాంత్రపురజనీకాంతరావు గారికి వచ్చుతుంది. అందు వల్లనే రచనా విషయకంగా కూడా క్షీరసాగర మథన విషయంలో దానిసృష్టికర్తలుగా, కృష్ణ - రజనిలుగా, వీరిరువురు నిలబడ్డారు. 'క్షీరసాగర మథనం' సంగీత సాహిత్య నాట్యకళల త్రివేణి సంగమం. ఒకనాడు ఇది దేశంలో బాగా బహుళ ప్రజాదరణ పొందిన ఒక యక్షగానం.

యక్షగాన రచనలో కృష్ణకాశ్రిగారి తరువాత పేర్కొనదగినవారు బాలాంత్రపురజనీకాంతరావుగారు. కృష్ణకాశ్రిగారితోకాకుండా స్వతంత్రంగా కూడా శ్రీబాలాంత్రపురజనీకాంతరావుగారు. ఎన్నో యక్షగానాలను రచించారు. ఆయన స్వయంగా వాగ్గేయకారులు. సంగీతసాహిత్యం సమ్యక్సమ్మేళనంతో రచించిన వీరు యక్షగానాలకే ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించి పట్టారు. వీరిప్రసిద్ధమైనటువంటి యక్షగానాలలో 'శతప్రతనుందరి' ఒకటి. ఈరచనకు దేశంలో బాగా ప్రజాదరణ లభించింది. పలు చోట్ల వదర్శింపబడి ప్రజాభిమానాన్ని చూరగొన్నది. ఇందులో శ్రీబాలాంత్రపు వారు తమ శక్తిసామర్థ్యాల సన్నిహితీని ప్రదర్శించి, దీనిని ఒక అత్యుత్తమ కళా

ఖండంగా తీర్చిదిద్దినందువలన వాటికనుక తగిన ఫలితం లభించింది. క్షీర సాగర మథనంలో కలె శతపత్ర ముండరిలో కూడ ఎన్నో గేయా లున్నాయి. ఈ గేయాలన్నీ సంగీత కళాభిమానులకు, రసజ్ఞులందరికీ వీనులవలెను కలిగించాయి. కాని, ఒక్కవిషయాన్ని ఇక్కడ మనం గుర్తించాలి. రచనా విషయకంగా క్షీరసాగర మథనానికి, శతపత్ర ముండరికి ఎన్నో భేదాలున్నాయి. శతపత్ర ముండరి ముండటి రచనకంటే బాగా తెలుగులోకి వచ్చినది. ముప్రసిద్ధ యక్ష గానంగా పరిగణింప బడింది.

ఇరువదవ శతాబ్ది ప్రారంభంలో వచ్చిన యక్ష గానాలలో కొన్నింటిని పరిశీలించిన ఎడల వాటికి కందుకూరియద్రకవి రచించిన 'సుగ్రీవ విజయము' అను ఒక యక్ష గానానికి, పోలికలు కొన్ని ఉన్నాయనిపిస్తుంది. కాని అవి ఎక్కువ భాగం సంక్రదాయ కవుల రచనలలో కనిపిస్తాయి. కానీ, ఆధునిక భావకవుల రచనలలో మటుకు కాన్పింపవు. ఇక్కడ మరోవిషయాన్ని, గమనించాలి. ఇంతవరకూ వచ్చిన యక్ష గానాలలో ఎక్కువభాగం పౌరాణిక యితీ వృత్తాలను స్వీకరించి వ్రాయబడ్డవే అనే అభిప్రాయాన్ని ఈ కవులు కల్పించినప్పటికీనీ, దానిని కొంత కాలం తరువాత మార్చుకొనవలసిన అవసరం ఏర్పడింది. అందులకు కారణాలు కొన్ని కలవు.

ఇరువదవ శతాబ్ది ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యం మీద వంగ సాహిత్య ప్రభావం ఎంతైనా కలదు. వంగ సాహిత్యంలోని కథ, కవిత, నాటకం, ఏకాంకిక మొదలగు ప్రక్రియలన్నీ ఆంధ్ర సాహిత్యంలోకి ప్రవేశపెట్ట బడ్డాయి. అతీతంగా ఒక సామాజిక ఇతివృత్తాన్ని వీక్షించి రసించడ కనిపిండుడు వంగ భాషలో 'చందాలిక' అను ఒక నాటకాన్ని వ్రాస్తే వాటి మార్పుకనుకనుకొని, తెలుగునాట కూడా ఒక అత్యుత్తమమైన యక్ష గానం

గా మలచిన భువన శ్రీ యక్షీ భుజంగ రాయశర్మగారికి దక్కుతుంది. దీనిని నేను యక్ష గాన మనను, ఎంచుచేతంటే ఇది శేవలం నృత్యప్రధానమైన రూపకం కాదు. సంగీతసాహిత్యాల సమ్యక్స్మేరణంతో వ్రాయబడ్డ ఒక అపూర్వమైన సంగీతరూపకం. రూపకమంటే నాటకమే కదా! అయినప్పటికీనీ ఇందులో సంగీత సాహిత్యాలు ప్రధానమైన కళలుగా నృత్యం సమాహార కళగా పరిగణింప బడ్డాయి.

'చందాలిక' రచనలో తెలుగు సాహిత్యంలో యక్ష గాన ప్రక్రియకే ఒక కొత్త మలుపు ఏర్పడింది. అసలు ఈ ప్రక్రియలో కొన్ని మార్పులు రావడం ఒక ఎత్తు. అవి ప్రదర్శన యోగ్యతను పొందడం ఒక ఎత్తు, ఇతివృత్త విషయ కంగా ఒక పారిజనాభ్యుదయానికి సంబంధించిన ఇతివృత్తాన్ని స్వీకరించి దానిని ఒక గొప్ప రూపకంగా మలచి, యక్ష గానానికి సంబంధించిన అక్షణాలను పొందు పరచడ మనేది ఒక అతనిరసాధ్యమైన కార్యం. ఆకార్యాన్ని తమ భుజస్కంధాలమీద మోపుకొని చక్కగా నెరవేర్చిన భువన మంచిపూడి ఆర్ట్ అకాడమీ (మద్రాసు)ని నిర్వహించునువ్రసిద్ధనృత్య కళా కోవిదులు ఆచార్య వెంపటి చిన సత్యంగారికి, శ్రీ యక్షీ భుజంగరాయ శర్మగారికి దక్కుతుంది. శ్రీ శర్మగారు 'చందాలిక' రచనతో ముందుగా 'కృష్ణ పారిజాతము, కల్యాణ కామంతము' వంటి అత్యుత్తమ రూపకాలను మలచి శ్రీసత్యంగారిచేత ప్రదర్శింపజేసారు కానీ చందాలిక రచనతో ఆధునికాంధ్రసాహిత్యంలో వారికి అత్యుత్తమ యక్ష గాన రచనా సారథులుగా, విశిష్ట సంగీతరూపక నిర్మాతలుగా, కళ్యేతమైన స్థానం లభించింది. శేవలం ఇది స్వతంత్రమైన ఇతివృత్తం కాక పోయినప్పటికీనీ, స్వతంత్రమైన రూపకానికి వచ్చినంత వేరు వచ్చింది.

ఈనాడు తెలుగుదేశంలో సీకాక, తేజ విశాలంలో మోడ మంచిపూడి నృత్యానికి ఒక స్థాయిని కల్పించిన వారిలో వెంపటి చిన సత్యంగారు ముఖ్యులైతే, వారి ప్రదర్శించు రూపకాలన్నీంటికి రచనా నిర్వహణ బాధ్యతను స్వీకరించిన భువన శ్రీశర్మగారికి దక్కుతుంది. భుజంగరాయ శర్మగారి రచనలలో వానవదత్త, కృష్ణ పారిజాతము, కల్యాణ కామంతము, చందాలిక, శిర్కొన దగ్గరి. ఈ రచనలన్నీ ఒక ఎత్తు, వారి 'వద్యావతి శ్రీనివాసమ్' ఒక్కటి ఒక ఎత్తు.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారి కోరగా, వెంపటి చిన సత్యంగారి నృత్య ఆచార్యకంలో రచింపబడ్డ ఒక అపూర్వమైన నృత్యనాటిక ఇది. తిరుమలలో వేంచేసినటువంటి శ్రీనివాసుని కల్యాణం వద్యావతిదేవితో పూర్తి అవుతుంది. శ్రీనివాసుని జననం నుండి కల్యాణం వరకు గల ఈ అపూర్వమైన నృత్యనాటిక సంగీత సాహిత్య నృత్య కళలతో కరిడ విల్లిన ఒక ఆపూర్వ కళాఖండం కాదు. ఒక మనోహరమైన దృశ్యకావ్యం. ఒక మధురానుభూతిని కలిగించే గొప్ప నవ్య సృష్టి. దాదాపుగా ఏడేనిమిది సంవత్సరాలనుండి యథావిధిగా ప్రదర్శింపబడిన ఈ నృత్యనాటికకు వన్నెను, వానిని కల్పించిన భువన సృష్టికర్త భుజంగరాయ శర్మగారికి, నూత్రభారత్వం నెరవిన శ్రీ సత్యంగారికి దక్కుతుంది. ముఖ్యంగా ఉత్తర భారత దేశంలో ఈ నాటిక పెక్కిమార్లు ప్రదర్శింపబడి రసజ్ఞులైన శ్రేష్ఠుల ప్రాదయామను చూచగొన్నది. దీనిని చూచినంత సేపు ఒక అద్భుతమైన ఊహ ప్రవంచంతోనో, ఒక భావనా ప్రవంచంతోనో విహరిస్తున్న అనుభూతి కలుగుతుంది. తప్పదు. కావ్యాన్ని కదించే కళాకారుడు. నృత్యాన్ని ప్రదర్శించే నృత్యకళాకోవిదుడు వీరియవురూ అత్యుత్తమ కళాకారులే కదా!

ఇటీవల ఈ నాటిక రాష్ట్రప్రభుత్వం వారు నృత్యకళను వెలుగులోనికి తీసుకొని రావడంనే సత్సంకల్పంతో కూచిపూడిలో నిర్వహించిన నృత్యోత్సవాల సందర్భంగా చివరిసోజాన ప్రదర్శింపబడి కొన్ని కేసులనుండి ప్రేక్షకుల ఆదరాభిమానాలకు పాత్రమైంది. అప్పటినుండి కూచిపూడివారి స్థాయి మరింతగా ఇసుమడించింది. ఇందులో మనం గుర్తించవలసిన అంశాలలో ఒకటి 'పద్మావతీ శ్రీనివాసమ్' రచన. సంగీత దర్శకుని విశిష్టమైన సంగీత నేతృత్వం, నృత్యకళా కోవిదుని నృత్యకళా పాటవం ఈ ముగ్గురికృషి ఇందులో స్పష్టంగా దర్శనమవుతుంది. ఈ మువ్వురు కళాకారుల సమైక్యకృషితో ఇది ఒక అపూర్వమైన కళాఖండంగా తీర్చిదిద్దబడింది.

వీరితరువాత యక్షగాన ప్రక్రియలోకి ఇప్పుడిప్పుడే వస్తున్నవారిలో శ్రీ ఇంద్రగంటి భానుమూర్తిగారు ఒకరు. వీరు రచించిన 'హరవిలాసము' లేక 'గిరిజా కల్యాణము'ను శ్రీసత్యంగాయత్రమ నేతృత్వంలో ఒక అపూర్వమైన కళాఖండంగా తీర్చిదిద్దడానికి అవినశ్యకృషిని సాగిస్తున్నారు. అదికూడా ఇంచుమించుగా 'పద్మావతీ శ్రీనివాసమ్' స్థాయికి చేరుకోవగలగిన అత్యుత్తమనృత్యనాటికకాగమం. కానీ ఇంకా నిర్మాణ దశలో ఉన్నది. రచన పూర్తయినప్పటికీని, రూపకప్రదర్శనకు తగిన అవకాశం లేదు. ఇంద్రగంటి వారు రచించినదే మరొక నృత్యనాటిక 'భక్తప్రహ్లాద'. ఇదికూడా ఇప్పుడిప్పుడే వెలుగులోకి వస్తున్న మరొక అపూర్వమైన నృత్యనాటిక. శ్రోతపల్లి పద్మబృందంవారు ఈ నాటికను ఇప్పటికే పలుకట్టడాంతో, ప్రముఖ నగరాల్లో కూడా ప్రదర్శించి అభిమానుల మన్ననలను పొందగలిగారు.

(తరువాతి 9వ పేజీలో)

ముప్పిడివారి మధురభక్తికావ్యంలో భక్తిరతుడు

“ భ ర తు డు ”

- శ్రీ డా. ఆచార్య భావన్, ఎం. ఏ., పి.హెచ్. డి.

శ్రీ వాణీ కరుణాకటాక్ష లబ్ధకవితా వినోద, బహువిధ విద్యావేదిక, నాటిక, గోత్ర పవిత్ర జగ్గన్న శ్రేష్ఠిపాత్ర, అప్పల నరసింహస్వామి పుత్ర, ముప్పిడి వంశ కాసార కంజమిశ్ర సత్యనారాయణ మూర్తి నామధేయ విరచితమైన 'భరతుడు' అనే ఖండకావ్యం 1980 లో ప్రథమంగా ముద్రించబడింది. విజయనగరమండలి పద్యకవులలో శ్రీ ముప్పిడి వారికి విశిష్టస్థానం కలదు.

ఇంతకు ముందు 'పుష్పప్రసాదము', 'శంభుశతకము', 'జటాయుర్కోక్షము', 'శౌరి శతకము', 'రుక్మిణీకల్యాణము' అనే గ్రంథములను రచించి, కవిపండిత ప్రశంసలను పొందియున్నారు. ఇప్పుడుకూడ తమ అనేకములగు రచనల ద్వారా 'సాహిత్య భారతి'కి ఆపారమగు సేవ చేయుచున్నారు.

పురాణాంతర్గతమైన కొన్ని పాత్రలను తీసుకుని ఆ పాత్రలలో తాము దర్శించిన విశిష్ట నీతిగణములను ప్రస్తుతిస్తూ ఖండికలను, కావ్యములను రచించే ఒరవడిని ఆధునిక కవులలో కామత, కరుణశ్రీగార్లు ఏర్పరిచారు భావించవచ్చు. ప్రాచీన - యతివృత్తములను గ్రహించి, సంప్రదాయ నవ్యభావ సమ్మిశ్రమంగా కావ్యములను రచించి, సంప్రదాయ నవ్యతలకు సమన్వయము సాధించి, సహృదయ విమర్శకుల ప్రశంసలకు పాత్రులైన కరుణశ్రీ - కామత గార్ల తోపాటు పలువురు కవులు కలదు. అట్టి వారిలో శ్రీ ముప్పిడి వారిక రని పేర్కొనవచ్చు.

'పురాణం' అనగా పురా అనీ నవం అనీ అర్థం చెప్పవచ్చుటయితే, మన ఆధునిక కవులు పురాణేతివృత్తాలని ఖండకావ్యాలుగా తీర్చిదిద్దిటంలోని బైచిత్యం బోధపడుతుంది. ఏకవిత్వానికైనా సంప్రదాయం పునాది. ఆ పునాది లేందే కవితాసాధం నిలబడదు. సంప్రదాయమంటే 'సమ్యక్ ప్రదానం' గతమంతా మంచికాదు. గతంలోని 'మంచి' మాత్రమే సంప్రదాయం. అదే స్వీకార యోగ్యం. ఈ సత్యాన్ని గుర్తించిన కవులందరూ సంప్రదాయ స్వీకారంతో రచనలుచేసి సరస హృదయాలను రంజింపచేయటం సమంజసం. సంప్రదాయాన్ని ఉల్లంఘించటం అవివేకం, అనేకపరులూ చేసే పని. సంప్రదాయాన్ని అనుసరించిన నవ్య ధోరణిలో సమాజ శ్రేయస్సుకు మలుచుకోవటం సదసద్వివేచనాపరుల లక్షణం. అంతేకానీ సంప్రదాయ నవ్యశిల్లో ఒకదాన్ని పూర్తిగా నిరసించి, మరొకదాన్ని నెత్తినపెట్టుకు పూరేగా అనుకునే తత్వం అనారోగ్యకరమైనది. ఈతత్వంగల వాళ్ళు సమాజాన్ని ఏరకంగాను అభివృద్ధి పరచలేరు.

ముప్పిడివారిలో సంప్రదాయ నవ్యతల సమన్వయ ధోరణి ముప్పిరిగొని యున్నట్లుగా ఈ ఖండకావ్య సాహిత్య మిస్తుంది. ఇది 172 పద్యాలతో భక్తి - కరుణ, రస తాదాత్మ్యంతో అఖండంగా, అనర్గళంగా సాగిన సుమధుర ఖండకావ్యం దీనిట్లు. శబ్దాలంకార ప్రాబల్యం, ప్రామాణిక

ప్రాచుర్యం పొందగలిగి ఆట్టుకుంటాయి. అన్నిటినిమించి కైలీ సారశ్యంలో, నవ్య భావబంధురంగా సాగిన వీరికవిత్వాకాంతి ధార రసీకజన శృంగారానుభవరీయ ముప్పిడి వారి కవితామూర్తిని దీప్తిమం తం చేస్తున్నది.

ఈకావ్యం బ్రహ్మశ్రీ పంతుల అశ్వీ నారాయణశాస్త్రి గారిచే పరిష్కరింప బడటం కవిగారి అద్భుతం. ఈకావ్యాన్ని పలువురు కవిపండితులు ప్రశంసించటం కావ్య విశిష్టతకు తార్కాణము.

‘మరుగువడిన వజ్రాన్ని పైకి తెచ్చారు. ఇదీ ఒక వజ్రమే; కావ్యానికి కాదు. భావదీప్తి విశేషానికి. బహువర్ణ ప్రదర్శనానికి’, అని శ్రీవసంతరావు వేంకట రావుగారు.

‘ఇది చదివినంత సేపు హాయిని కలిగించింది. ఇతని భరత రచన సత్కవి కుండి తుల మనస్సులను, ఉరస్సులను, శిరస్సులను ఊపగలదు. శ్రీ మదాంధ్ర భాషా యోధు కిది యొక అపూర్వాలంకారము,’ అని ‘వచోవాచస్పతి’ విరుదాంకితులైన శ్రీకరాగోపాలంగారు.

‘అభినవమై, అభ్యుదయ భావప్రపూ ర్ణమై విశిష్ట కావ్యగుణ అక్షణము కలిగి, కైతలలోని తీరుతీయములను, తియ్యందన ములను వెలార్చుచు నిర్భరగమనముతో నిండుగా, కన్నుల పండువుగా వచ్చినదే యీ ‘భరతుడు’ అను ఖండకావ్యము.’ అని శ్రీ భరద్వాజ వివశ్చిత్తుగారు బహు విధముల ప్రశంసా వర్షాన్ని కురిపించారు. వీరందరు కావ్యాన్ని ఘట్టంగా పరిశీలించి, కవిగారి వ్యక్తిత్వాన్ని అంచనా వేసారు. అంతవరకు అభినందనీయమే.

ఈకావ్యాంగన నుడుట నుదీర్చు మైన ‘తిలకరేఖ’ను దిద్ది, కావ్యవిశిష్టతను, కవి గారి ప్రతిభను వెల్లడించటం తోపాటు

శ్రీభరద్వాజ వివశ్చిత్తుగారు తమవీరగాంధిక రచనా ప్రావీణ్యాన్ని, అప్రతిహత మైన పద్యకవిత్వాభిమానాన్ని కూడా ప్రదర్శించుకున్నారు. మంచిదే. ఎవరిపిచ్చి వారి కానందం. కానీ వయోవృద్ధులైన ఈ కవి, పండిత, విమర్శకాగ్రేసరులు..

‘నేడు పుట్టకొక్కలవరే, నిషామానినీ మాటల జల్లుల పగిది వచ్చుచున్న గేయ కైతల ముళ్ళదారుల వెంబడి బరుగెత్తి యయోమయ పరిస్థితిలో నుండక, పురాతన సంస్కృతి సంస్కార పరిలసితమై, ఛందః పరిపూతమైన సుదృఢపద్యమార్గ మున నిరాఘాటముగఁ బయనించి, పురాపద్యశ్రీమునకుఁ బ్రతిబింబముగ నిలిచి యీసత్కృతి యల్పమైన దైన ననల్ప గుణ గౌరవ మందుకొన్నది.’ అని ఆవేశ పూరితముగ, చెప్పివారు. వీరి యీ ఆవేశము సమంజస మనిపింపదు.

ఈ ఖండకావ్యంలో ముఖ్యంగా కవి గారు భరతుని విశిష్టగుణములతోపాటు, శ్రీరామచంద్రుని దైవత్వ విరూపణమును కూడా చేసారు.

‘రాముడె నాకు తండ్రియగు
రాముడె భాతము, నొజ్జ దైవమున్
రాముడె రాజ్యమున్, బ్రతుకు
రాముడె ప్రాణము. సర్వమౌతదే
రాముని నామనంబున వి
రామును శేకయె గొల్చువాడె నా
రాముడులేని యట్టి నగ
రంబున నుండగ నొల్లకల్లిశో!’

అనే పద్యంలో భరతుని భక్తి భావశక్తి రత బహుముఖీనంగా చిత్రించబడింది. అంతేకాక..

‘మాతాపితరులు, సఖుడును
నేతయూ, నుఖదాయకుండు నిక్రమింబుగ నా
కాకడె నున్నా నురువర!
నాతో మరిచెప్ప నేల నానావిధులన్.’

అని, త్రికరణగుద్ధిగా తాను శ్రీరామానలే అంతిమపుతా నన్న పవిత్రభావనను వెల్లడించిన ‘భరతుడు’ సమస్త లోకాదర్శన పాఠము.

‘దోహచిత్తుడనేగాను దోష మెఱుగ
పాపిసైతిని మారల్లి వల్లనేను
దాని యూహకు మాయమ్మ దోసి లొగ్గి
చేయరానట్టి కీడును చేసెనమ్మ.’

అనటంలో భరతుడి శృంగార సైర్వ ల్యం, తన తల్లివలనపొందుతున్న ఆవేదనా తీవ్రత ధ్వనింపజేయ బడ్డాయి. అంతే గాక, తనతల్లి కిది ‘పురెను పుట్టినబుద్ధి’ కాక, దాని దోహదంతో చేయబడిం దని తన తల్లిని కూడా కొంత సమర్థించు కోవటంలో భరతునిమౌత్యభక్తి ద్యోతక మవుతుంది. అయితే, తనతల్లిని బహుశీ కులుగా నిందిస్తాడు. ఈనిండట శేవలం పరిస్థితుల ప్రభావమే కారణం. తనఅన్న రామచంద్రునకు అపకారం జరిగిందన్న ఆవేదన అలా అతనిచేత ఆమెని నిందింప జేసింది. భరతుని దృష్టిలో రామచం ద్రుడు సామాన్యుడు కాదు. దైవాంశ సంభూతు డనటం నిర్వివాదాంశం. దీన బాంధవుడు, రాజిత సద్గుణ యోగధా ముడు, రఘువంశ భాస్కరుడు, అమా నుష విక్రముడు, సదాయకస్నేహుడు, మైత్రీముడు, సుసోదరుడు. ఇంకా, సకల కల్యాణ సద్గుణస్వాభాముడు, అతు లుడు, ఔదార్య సంపన్నుడు, ఆశ్చ రిడుడు, ధీకారి, విశ్వశేత. అయినరాముడి వర్తనము వర్ణనాతీతము.

మఱుగుచువైన వసిష్ఠుడు భరతుణ్ణి రాజ్య భారం వహించి, తండ్రిమాటను నిత లెట్టు మని కోరగా, భరతుడు వివరాని మాటలు విన్నంతయోవేదన చెంది, ఆయ నతో సవివరముగా..

‘ప్రజల మోసమాచేసి పడవుల వార్షింది
 భోగభోగ్యంబులు ప్రోలుడేసి
 పీడులన్నియుచెప్పి నీచకృతులుచేసి
 అధికారబలముతో నగద్రోక్కి
 పేదలపై తేని యాదరంబును చాచి
 వర్గకల్లోలంబు వరలడేసి
 కారత్యహింసలగుర్చిసభలలోపలమోడు
 గొప్పగాఁ జెప్పెడి మాళకులు
 పొంక వందరె నరకంబు పూజ్యపాద!
 అట్టివారలకబ్బెడి యథుము నాకు
 కలుగుఁగావుత రాజ్యాక కలిగ నేని
 సోధునుత చరిత వసిష్ట సుతుమింద్ర.’

అంటూ ఒట్టు పెట్టుకుంటాను. ఇందులో
 భరతుడి వ్యక్తిత్వం చిత్రింపబడటం ఒక
 ఎత్తు; కవిగారి అభ్యుదయ ధోరణి, ముని
 కేత నిమగ్నత రీతి ప్రస్ఫుటం చేయబడ
 టం ఒకఎత్తు. ఇలాంటి విషయాల్లోనే
 కవిగారు నవ్యతా ధోరణిని వెల్లడించి,
 తమ విజ్ఞప్తవ్యక్తిత్వాన్ని నిలుపుకున్నారు.

‘తండ్రిలేకను పిల్లలు ధరణిలోన
 రాజులేకను రాజ్యంబు రాణ గనున
 ‘తండ్రిలేకన్న పెద్దన్న తగినదిట్లు’

ఈ భావాలు కవిగారి లోకజ్ఞతను
 చాటుకున్నాయి.

‘కాల మహిమకు కానట్టి కార్య మున్నె;
 ‘...ధర్మంబై ధరణిఁ బ్రోచు’

అనే మాక్తి ప్రాయాలైన వక్యపాదాలు
 కవిగారి సందేశాత్మక వ్యావయాన్ని
 వెల్లడిస్తున్నాయి. నన్నయ కవిత్వంలో
 నిశ్చితమై యున్న ‘నానాయచిరార్థ
 మాక్తినిధిత్వము’ ఈకవిగారికి ఆకర్ష
 ప్రాంతమైన దని చెప్పవచ్చును.

రాజుణ్ణి, ప్రజలకు వుండే అవినాశక
 సంబంధాన్ని తెలుపుతూ -

‘రాజులేకండ నన్నట్టి రాజ్యమందు
 స్వార్థపరులెల్ల ప్రజలను సుర్వవిధుల
 పట్టిపీడింతు పెద్దలై పార్థివేంద్ర!’

అనిరాజయొక్క అవసరాన్ని నిరూపించి,
 తమఅభ్యుదయ కామకర్తాన్ని క్రొద
 ర్పించారు. కవిగారికి ఆపార్థమైనవేదాంత
 పరిజ్ఞానమాన్నట్లు ఇంద్రులొని చాలా
 పద్యాలు నిరూపిస్తాయి

‘ఇంద్రియములకు హాజ మైయెసగుసుమ్మ
 కోర్కెలను గోరు టయ్యవి కోనకు ముఁ
 భవవయోధిని ముంఁచును నాడిదప్పి
 గానవానికి లోబడ వాని గల్లు.’

అంటూ విశ్వామిత్రుడు మేనక వ్యామో
 హంలోపడి, తన శపాధశాన్తంతనూ
 కోల్పోయిన సంగతిని ప్రస్తావించారు.
 తాము ఉపదేశించడమవుతున్న విష
 యాన్ని ఉదాహరణ పూర్వకంగా
 చెప్పి ప్రయోజనాన్ని సాధించిన కవిగారి
 ప్రత్యేకత ప్రశంసనీయమైనది.

ఇంకా -

‘కాశ్యతంబైన సత్యం సంగమంబు
 మనకు చేతుచ్చు మోక్షంబు కనుకనింక
 నల్పకాలిక సౌఖ్యాల కాశయే
 మాను మహలోక వాంఛల మోసనంబ!
 అంటూ హితోపదేశంచేసి, పాశకుల్లో
 తత్వచింతనని; మోక్షజిజ్ఞాసని కలిగిం
 చారు.

‘...నింగిని జేరెను తండ్రి, యింకమే!
 మేనిధి కాంతి నండగల మీపయి
 మాకును మీరె దిక్కుగా’ అనటంలోను,
 ‘రాజ్యమాసింప నేనాకు రాజునేను
 అన్నివిధముల నీవెరాజ్యాధిపతివి.’

అనటంలోను భరతునిపాత్ర కథాగర్భ
 విలసిల్లమై, అతని వ్యామనప్రవృత్తి, నర్తక
 సంధిలో ముగిసిపోతుంటుంటున్నాయి.

‘గడువు తడునాలుగేముల గడచిరంత
 తిత్తుగను నీవు కాకున్న తమవు నిమిత్తు
 నన్నికామలతిగావించి, యనఘచరిత
 పరిమపాతన! శ్రీరామ! నార్థి వేంద్ర.’

అనే భరతుని నిశ్చయంలో అన్నగార్థితై
 అతనికిగల అనురాగము ఎంతటిమహా తర
 మైనదో గోచరిస్తుంది. పాదుకావట్టాభి
 శేకానంతరం భరతుడు తన అనుచర
 వర్గంతోను, పురజనులతోను రాజ్య
 భారాన్ని ఎలా వహించాలో వివరిస్తూ -

‘రాజులేకట్టి లోపంబు రాజ్యమందు
 కానరావండే మనము సత్కార్యదీక్ష
 పూననావలె లేకన్న హీనకుతులు
 నేతలెదురు ప్రజలదోచ నీతిదప్పి’

అని అంటాడు. ఈమాటల్లో భరతు
 నికి ప్రచారక్షణ విషయంలో గల శ్రద్ధ,
 నీతి - నియమాల్ని కాపాడి కాలి -
 భద్రతల్ని నెలకొల్పాలనే దీక్ష, వెల్లడవు
 తున్నాయి.

‘చేరనైనరీతి చేయుచుంటిని నీను
 రాము పేరుమీద రాజ్య మిపుడు
 అతడు వచ్చినంత నర్పించి సర్వంబు
 కాలి గొందు వాని సరస నుండి’

అని, రాముని సన్నిహితోనే తనకు
 కాలి లభిస్తుం దని భావించటం భరతుని
 నిరాడంబరతకు, రామభక్తికి నిదర్శనం.

రాముడు వస్తున్నాడన్న వార్త విని
 భరతుడు బొందిన సంరంభాన్ని కవిగారు
 కల్పిత గట్టిపట్టుగా వర్ణించారు. రాముడు
 చేరిన మనకార్యాన్ని చిత్రకాయచక్ర
 చిత్రంవలేసి, పురజనులందు అన్నిచోట్ల
 పెట్టనట్లు ఆజ్ఞాపించాడు. ఇంకా -

‘పురము నిండెను తోరణాల్యరగఁగట్టి
 యెల్లెడ వశాక అమరంగ శిశురజేసి
 కమల కుండంగ యోగట్లు గాంతువారె
 మనము లలరంగ జేరెదడి భుగముగాన్లు’

అని పురమాయించుటకు కాకుండా -
‘అట్లుగాగట్టు రామనకు తాత్పర్యము
లోని నీటిని తెచ్చుని పాతనిని కోరాను.

‘అడుగో రామడు వచ్చుచుండె గనుడి
యా రాక మాలింపుడి
అది యాపుష్పక రాకమే యగుజాడి
యా దిక్కు వీక్షింపుడి
మొదమారన్ ఘనవాద్య ఘోషముతో
ములైదువుల్ ముందుగా
నెదురై హరకుతిచ్చి తోడుకొనిరం
డీ రామచంద్ర ప్రభున్’

అనే పద్యంలో లెక్కన పోషించిన
కాటకీయశైలి ద్యోతకమవుతున్నది.

రాజకీయ వల్లండు రామరాజును
గాంచు భరతుడు ‘పులకలుదేర గాత్ర
మన పూరితమోద జలార్ద్ర శక్తుడై’
యరిగినా దని కవిగారు, సంతోష
కంఠిలో తేలియాడే భరతుణ్ణి చిత్రిం
చాడు.

‘నెలకు మూడేసి వర్ష మూల్ నెమ్మిగురియ
పొడిపంటలు సౌఖ్యసంపదలు గల్గి
మహిషనులు పొందుదురు గాక
మంగళములు’

అనే భరతవాక్యంలో కావ్యం
ముగించబడినది.

‘భరతుడు భక్తిభావయుత

భక్తి చరిత్రుడు వాని భావసం
భరితము కావ్య మిక్పతిని

పొడిన, ప్రాసిన, విన్నవారికిన్
తరుగని సంపదల్ యశము

తత్వవివేకము, నాయురున్నకుల్
నీరియును గోగణంబులును

శ్రీరఘురామడుగూర్చు సత్కృపన్.

అంటూ ఈ కావ్య భాగము తెలియజేయ
బడింది. విశ్వక్సేనుకు కోసమే కావ్యం
రచించ బడా అని పెద్దల తీర్పు. ఈ
కావ్యం అత్యుత్తమ అవసాదం కా కని
చెప్పాలి.

‘మంగళాదీని, మంగళ మధ్యాని,
మంగళాంతాని కావ్యాని’ అని మన
ప్రాచీనులు ఏర్పరచిన కావ్య సంప్ర
దాయప్రకారం కవిగారు ఈ కావ్యాన్ని
‘శ్రీ’ తో ప్రారంభించి, ‘మంగళం’ తో
ముగించటం జరిగింది.

ఖండకావ్య ప్రక్రియని చేపట్టటం,
నూతన భావాల్ని పొందు పరచటం ఈ
కవిగారు పాటించిన ‘నవ్యత’ ని చాటు
తున్నాయి.

భరతుడు తన సమస్తాన్ని శ్రీరామ
చంద్రునకే సమర్పించుకున్నాడు. అలాగే
కవిగారు తమ ‘భరితుడు’ కావ్యాన్ని
శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పించి, దాని
త్యాన్ని పాటించారు.

ఇంతటి భక్తి భావబంధురమైన మధుర
కావ్యం (వెల) అమూల్యమవటం సంతో
షించదగ్గ విషయం. కవిగారి భక్తిభావ
ప్రచారాభిధూషిత మగు హృదయం ను
స్కారము వెల్లడింప బడుతున్నది.

మనది కర్మ భూమి. ఆధ్యాత్మికజ్ఞాన
సంపన్నమైన వేదభూమి. మన మాన
సాలు భక్తిరస వాహిని చెంగలించే
పాతన కేదారాలు. నవరసన బృందావ
నాలు. అవాఙ్మయ సగోచరుడు, లీలామాను
షవిగ్రహుడు అయిన ఆ పరమాత్మనితమ
ద్వప్తి అందిన మూర్తి మత్స్యమతో, పలు
మతకు పొందిన ప్రస్తుతులతో బహులింగుల
చిత్రించి మనకు అందించిన పెద్దలందరూ
అదర్శప్రాయులే. వారి అడుగుజాడ
లలో నడచి, మనబతుకులకు ఒక అర్థాన్ని
ఖరమార్గాన్ని చేకూర్చుకోవలసిన అవ
సరం ఎంతైనా వుంది.

అడ్రసు :-

ముప్పిడి సత్యనారాయణమూర్తి,
సంతపేట, గొల్లపేట,
విజయనగర-581201.

(రీ వేడి తరువాయి)

ఈ విధంగా యక్షగాన ప్రక్రియకు
ఈనాడు విశేషమైన ప్రాచుర్యం లభిస్తు
న్నది. ఈ యక్షగానాన్ని వెలుగులోకి
తీసుకొచ్చిన ఘనత కూచిపూడి వారికే
దక్కుతుంది. భారతీయ నృత్యసంప్ర
దాయ రీతులను, పాశ్చాత్య నృత్యసంప్ర
దాయ రీతులతో సమన్వయించి నృత్య
కళాప్రపంచంలోనే ఒక అపూర్వమైన
విప్లవాన్ని తీసుకొచ్చిన ఘనత వీటికి
దక్కుతుంది. వాదాత్మిక తెరమరుగున
పడుటకు నిద్రమైన ఈ ప్రక్రియకు ఒక
విశిష్టమైన స్థాన మొసగి దానిని వెలుగు
లోకి తీసుకొచ్చిన ఘనత కూడా వీటికి
దక్కుతుంది. వీరు ఇటువంటి రూపకా
లనుకూడా నిర్వహించుట వల్లనే కొంత
మంది వాట్యాన్ని అభ్యసించి పలుకొట్ట
తమ నృత్యకళా కళలాన్ని ప్రదర్శించు
గలుగుతున్నారు. అంతేకాదు, ఇవి ప్రద
ర్శనయోగ్యాలు కావడానికి కూడా
కవులు నడుంకట్టి ఈ ప్రక్రియలో విశిష్ట
మైన రచనలను గావిస్తున్నారు.

‘అంతర సాధ్యం నా మార్గం’ అని
మహావిశ్రీశ్రీగారు తమ కవిత్వాన్ని
గురించి మోట్లాడినట్లుగానే, ఏకవీ
ఏ ఆధునిక రచయితకూడా ఈయక్షగాన
ప్రక్రియలో తనకత్తి సామర్థ్యాలను నిరూ
పింపగలిగిన రచన చేయడానికి ముందుకు
రాడు. అటువంటి దుస్సాధమైన ఈత్ర
క్రియ ఈనాడు నలుగురి నోళ్ళలో వాన
దానికి కారణం కేవలం అది చేసుకొన్న
సుకృతం కాదు. దాని వెనుకనున్న సంప్ర
దాయబలం. రసజ్ఞులైన కళావరంసుల
అపూర్వాదిరాభిమానాలు, సంగీత,
సాహిత్య, నృత్య, కళాసంగమమైన ఈ
విశిష్టమైన ఆధునిక సాహితీ ప్రక్రియకు
సాహిత్య లోకంలో కావ్యత స్థానం
లభించుగాక.

వసుచరిత్ర - బావసౌందర్యము

- శ్రీ పి. ఎ. వి. వల్లభాచార్యులు.

రామరాజధూమప్రసాద 'వసుచరిత్ర' మహాకావ్యమాంధ్రసారస్వత ప్రపంచ మాన మజ్జలము. తద్గత శబ్దసంఘటనా సామర్థ్యము, తద్వైచిత్రీ పండితలోకపరి చితములు. శ్రేష్ఠాద్యలంకార సాహిత్యమున వాత దొనర్చిన 'సామాగరికీ' కానందించి యూరవండక, వానికింత తత్వన గల పద్యములను గ్రహించి వాని యం'లి భావనా బలమును నానీర్చినంత యుతీంగింతును. ఆతని పద్యరచనా వైచిత్రీ, క్లిష్టాన్వయములు పాఠకుని ఆర్థ, భావ, రసములవరకు పోనిక శబ్దరిధి యుండే యుక్తిరిధిక్కిరి చేసి వైచును. ప్రస్తుత వ్యాసము తృతీయాశ్వాసమందు కొంత భాగమునకు పరిమితము.

కపటమునియైన నర్మసచివునకు గిరికా జననవృత్తాంతము తెలింగించుచున్న రామ చెలికలైలు. కుక్తిమతిని బలాత్కరించు కోలాహలు నాకసమంట గోట మీటినాడు వసురాజు. తడద్భుతమున కానందించిన శక్రనిరాకలో నీయాశ్వాస మారంభమగుచున్నది. ఇంద్రుడు పూర్వము తర్వతముల యాధర్వమును పరివారించిన వాడు. నేను వసురా జొక తర్వతరాజు కుమారుని దౌష్ట్యము నరికట్టి యాతనితో సమానధర్మ డైనాడు. ఆ 'వేయికనుల వేల్పు భూవిభుని మెచ్చి, యుచిత మగు పారితోషికం బొసగ వచ్చె'. వసురాజు వాతడు 'వసుష్టా మండలాఖండం', 'స రయ నభాపసారిత రసాధర' యని సంబోధించి, 'వేయును నేల మద్భుజాంతర పవరేఖ నీయడుగునం బడతే కుభలక్ష జాకృతిన్' అనినాడు. ఆయన భుజాంతరమందున్న పవరేఖ వసురాజునకు పదస్థ కుభలక్షము. వసురాజున కతడు విమానము నొకదానిని బహుళకరించుచు

'జలనిధి సార్వభౌమతనుజా దను జారుల యేగుఁ బెండ్లి నా, డలముడు విశ్వకర్మ యాభవాబ్జభవాదులు మెచ్చఁజేసెఁగొ, శలమున దీనిదీనిపయఁ జారుగమాపరమానుషంగుండై. యలరగదా గదాధరుండ వాస్కరుపై నొలపైన కైవడిన్'. ఇందు 'జలనిధి సార్వభౌమ తనుజా దను జారుల... పెండ్లి' యని భావికశ్యాణ కథను నూచించినాడు. దీనికిమున్ను 'ప్రబల ఖలగోత్రవృత్తికి నీపదనఖంబె, చాలు శతకోటి సాధం చేల మాణి? నేడుగా సామనస్యంబు నివ్వటిలై నెల్ల సురలకు నీయంత హితుడు గలుగ' నని దనుజారి వసురాజును హితుడుగా సంభావించి గూతనిని గూడ దనుజారిని చేసి నాడు. శక్రవుయొక్క శక్రవుమిత్రుడే కదా! అట్లు దనుజారిపదము వసురాజును నూచించు ననుట సమంజసమే. అట్లే 'జలనిధి సార్వభౌమతనుజ' కుక్తిమతి పుత్రిక గిరికను చెప్పటయును అంతియ కాక యా విమానప్రకృతిని వర్ణించుచూ 'ఇయశేష దోషాంతకం విది నితాత కాంతకశ్యాణ నిధి' యనియు భావికుభ మును తెల్పినాడు. చెలికలైలు గిరికా జననసమయమును వర్ణించుచుచూ- 'అనదీ నందన జనించు ననఘవేళ, నిందుతారా ప్రసాదంబు లెన్నఁ దరిమి? తారకా భర్త ముఖాభితరార్పెఁ దార, కలు భాకుం ఘ్రుల నఖరవైఖరి వహించె' చంద్రుడు, ముఖముగాను, తారలు నఖములుగానూ రూపాండ గ్రహాస్థితి వేరచెప్పనేల? అనవజాత శిశువు గిరికను తల్లి కుక్తిమతి జలకమాలార్పి పొందుజలజచ్ఛదసాళికఁ గప్పి తమ్మి సం, కలఁ దలిదేనె లుగ్గు లిడి క్రొందరగల్ గదలించు కల్వత్పైలలఁ గుమారుఁ గూతును ఘటించి భజించు నదీలము శో, మల కముదాగ తాళివల

మంజ రవంబున కోలాడుచున్, స్నానము చేయించి, తెల్లతామర రేఖల పొత్తిళ్ళనుంచి, పద్మగర్భమరంజము లుగ్గు లిడి, చిన్ని కెరటముల నూగులాడు కలువ పువ్వుల తొట్టెలలో, తుమ్మెద పాటలు కోలగా నదీలము లాలించు చున్నది. శ్వాపము! ఆ తల్లి తనకున్నంతలో తన విడ్డం నోముచున్నది ఎంతమనోహర దృశ్యము! నదీమధ్యమున - కల్వపూత తొట్టిమలలో - శిశుద్యయము.

మరికొంత కాము గడచినది - గిరికా దేవి చెలులతో నిసుకలిస్తేల యం దాడు కొనుచున్నది. ఆ యిసుక తుం దడగి యున్న రత్నముల న స్వేషించు యాట. ఆమె కొక్క రత్నమును దొరక లేదు. అందుకల్ల 'నాస్తి కను పునినోన్వన్' మణు లందుకొనినది. దానికి చెలులన్న మోటలు నేటికీ నరిపోవును.

కెలదుల్ దానును గూఢరత్ని నీక తా
స్వేషంబుఁ గావించుచుం
తెలి బాల్వంబున నిక్కుకల్ గనకయుం
జేసాచి యాత్మప్రసూ
పులినోర్చిన్ మణు లెందు నేని గొనిరా
బోటుల్ ధీ! తల్లి ని
గ్గలిపిం చన్ నీర కల్మి నంచు నగుచుం
గ్రీడింతు రబ్బాంతోన్!

తల్లి శ్రీమంతురాలగుట వలన మూతున్న గలిపించిన దట. ఇట్లుంటి నస్వయించెడు మాటయేకదా! లోకపరికిలనము. తరువాత కపట ముని సంజ్ఞతో రంగప్రవేశ మొనరించిన వసురాజు-

'ఇది సంధింపగ వేళ యంచు వసురా
జేంద్రుండు నీరంధ్ర నీ
రదవారప్రతి నీర వెల్వడిన తా
రాధ రత్నంక తా
చ్ఛదసంఘాదికఁకాసి నిర్వె నెడుటన్
సారంగరాగధ్రుడు
నృతభృగీరుతి వందిమాగధ కథా
మాధుర్యముం దెల్పగన్.'

రాజగదా, కందిమాగధ స్త్రోత్రపాత
మలలో ముప్పు మోటునుండి చంద్రుని
వలె వెల్వడినాడు. ఎచటకేగిననూ భోగికి
భోగమే. తుమ్మెదలె కందిమాగధు
లైనవి. చెలికత్తె మేలముల కలిగిన
గిరిక.

సాలసి తటిల్లతాంగి జిగి

నూపు వెలుంగులచే గల ధ్వను
ల్లకలకంతులం గదిమి

గాటపు నెమ్మి నటింప, హంసకం
బులు జడియం, బయోధరస

మన్నలి భంగుర మధ్యపుష్కరాం
చల మరదోప గా, నరిగె

బారుఘన ప్రతిసీర చెంతకున్.'

మునుపు వసురాజేంద్రుడు 'నీరంద్ర
నీరదవార ప్రతిసీర' వెల్వడివచ్చినాడు.
ఇప్పుడీమి 'చారుఘనప్రతిసీర' చెంతకు
పోయినది. అంతియకాక యీ తటిల్ల
తాంగి మిర్చిట్లు గొల్పు వెల్లులతో, కల
కంతముల నదల్చి, నెమలి నటింప, హం
సలు బెడరగా (మేఘపటలము) చాటున
కేగినది. వసురాజు 'తారకాభర్త' వలె
వచ్చినాడు. ఈమె 'తటిల్లతాంగి'.
ఇరువు రేగిన మరుగు మేఘపటలముతోనే
పోవుబడినది. కాబోవు సహధర్మచారిణి
గదా! ఆ వెడలిపోవునపుడు తుమ్మెదలు
వెంట నంటినవి. అడవివూల వాసన
లొల్లక గిరికావేడి సుగంధమున కాకృ
ప్తమై వచ్చినవి. అవి వియోగవ్యథచే
బాధపడుచు వెంటనంటిన వసురాజు
చూపులప్రోవుల ట్లున్నవి.

'వనతరువల్లికా వసుమ

వారన లొల్లక శైలకన్యకా
ఘన ఘన వేణికాభరము

కన్యనితావిక జక్కి, మ్రోయుచున్
వెనుచవియొక ద్విరేఫములు

వేనులుభావి వియోగచింతచే
వనరుచు వెంటబోవు మహి

వల్లభు చూపుల ప్రోవులతో యనన్.'

ఆ చూపులకు 'భవన ప్రాంతోరు
కాంతార వేలికవల్లి వలయంబు' లడ్డము
రాలెదు. ఏలన వది 'సృతికేరీరసకేరిలోక
గరుదుస్థిలస్థులలోలము' లైనవి.

ఇక గిరికను మాత్రము మన్మథుడు వడ
లునా? అతడు నిర్దయుడుగదా! పాప
మామె చిరుగాలి తావకే తూలిపోవు
చున్నది. తానెంత పర్వతరాజపుత్రి
యైనను ఘనవసుప్రార్థనమున చులక
నాను *దా!

'ఆ వులానార్యనందన యలసపవన
జాలమాలఁదూలగతిఁజాలఁదూలఁదొడగ
గరిమఁ దానెంత యచలేంద్ర కన్యయైన
బలచ నగుగాదె ఘనవసు ప్రార్థనమున.'

'వసు' కబ్బము వాశ్రయించి పాదించిన
చమత్కార మిది. తాను పర్వత రాజు
మాతరే కాని వసు (ధన) ప్రార్థనము
వలన చులక నైనది. వసురాజు కొలవ
ప్రార్థించుట ప్రకృతము. ఆమె కొరిక
నెఱిగిన తల్లి కుక్తిమతి, తండ్రి మహాద్రికి
(కోలాహలునకు) దానిని తెలుపుట కేగి
నట్లు ఆమె కనుచువులనుండి కన్నీరు
వచ్చియున్నది బడినదట! కుమార్తె యభీ
ప్తము తల్లి తెలుసుకొని తండ్రికెఱిగించుట
సహజమే. అయినను బాష్పధార నట్లు
భావించు టనన్యసామాన్యము.

'చెలి తెలి తెప్ప మార్తియపుఁ

జిత్తు నొప్పుగు బాష్పవారి చి
ప్పిలి చనుగట్టుపై నొరఁగు

పెంపునుతింపగ నయ్యె నయ్యెడ
వ్వెది మనోగతం బరసి

వెల్వడి కుక్తిమతి స్రవంతియా
యలికలవేణిఁ గాంచిన మి

హాద్రికిఁ దెల్పుగ నేగు కైవడిన్.'

వజ్రాయుధమెంత యని దిక్కరించిన
మన్మథాస్త్రవైభవ మిదిగో. సమాద్రమున
మునిగిన కొండలెక్కల మత్తరించలేని
వజ్రాయుధ పాటవ మెంత? 'ఆ తర
కాష్పమహాపయోనిధిన్ వత్తరేఖాంచిత
వైభవంబెడల జవరాలివచ్చాడనుంచె'.

ఇదట పత్తములు స్తన లిఖిత మకరికా
పత్తములు. కన్నీటి సంద్రమున వానిగిన
వాని వైభవము పోవునట్లు మదనుని చేతి
నూలుంచుల కత్తి హత్తినదట.

'కొంచక యంబుధిం బడిన

కొండల పత్తము లూడ్చడయ్యె నూ
లుంచుల కత్తి హత్తి జవ

రాలి వచ్చాడనుంచె బత్తరే
ఖాంచిత వైభవం బెడల

నాతర కాష్ప మహాపయోనిధిన్...

తండ్రిపోలికగల కన్యలు ధవ్యలని దానిని
సమర్థించుచు నిట్లన్నది గొక-ధ్వేషమాని
యెంచలముగా నిల్చుటయగు తండ్రి
పోలిక లేనిపోయె తల్లివలె కాకవ
క్రూరుగా నోగు (గభీరము) కొల్పిడిలిని.
తండ్రిపోలికగల కన్యలు ధవ్యలనుట
సత్యమే.

అమృత చెల్ల, ధైర్య విభ

వారిశయంబుఁ దండ్రి పెంపు లే
కమ్మును గాననెలి, జడ

జన్మమునన్ జనయిత్రి బోలి పై
గ్రమ్మునిదాఘరాపహతిఁ

క్రూరుఁ జక్కితి లోఁతుదక్కిని
కమ్ముగ తండ్రిచాయగల

కన్యలు ధవ్యలు గా వసుంధరన్'
అంతియే గాద.

తల్లికాటిల్య మెన్నడు దలుగుఁ తండ్రి
వృద్ధుడు మెన్నటికి గరంగు నీవియోగ
నీరనిధి నెట్లు గడతు శృంగారవనికి
వగుగ నిర్మయఁ జక్క నొనచట ననుచు.

ప్రియమైనదా దోదూరుమాన వృద్ధుడు
లగు యువకు లిట్లునుకొనుట సహజమే
గదా! తల్లి కన్నడు ఋజుసంభావన
కలుగో? తండ్రి యెన్నటికి కరుగునో?
అంతదనుక నీ నిరహ మెట్లు సహించు
వనుకొన్నది గిరిక. తల్లి కుక్తిమతికి
కాటిల్యము, తండ్రి కోలాహలున కచం
చలన్యము స్వభావసహజము లగుటచే నీ
పలుకులు మరింత రమణీయములు.

అట్లేగిన గిరిక నన్నేమింది యామె
కాశ్యపాంధవఃతో కనుగొని వెలులిట్లను
చున్నార.

ఇచ్చహితాహితము గణి
యింతనిగోత్రగానఁ గానవన్
కచ్చితిగా కయో! పథి
వర్గము నొంటిచరింపనిచ్చునే
యిచ్చటి యన్యపుష్టచయ
మిచ్చటి మత్తమధువ్రత వ్రజం
భిచ్చటి పల్లవోత్కరము
లిచ్చటి పాంసుల పంకజాలమర్.

గిరిక హితాహితము రెలుగక కానవన్
కచ్చిఁడట. అచ్చటి ఆన్యపుష్టచయము,
కోకిలలు పరధృతములు. ఇతరులచే
తోపింతుడునవి ఇతరులపై బ్రతుకువి -
మత్తమధువ్రత వ్రజము. మడించిన మధు
పాయలగు కుమ్మెదలు, పల్లవోత్కర
ములు, చిగురాకులు, పాంసుల పంక
జాలములు బహుళః తేనెవాకల బురడ
లును. ఇయ్యవి కథితుల నొంటిగాచరింప
నీవు. ఆరణ్యపరముగా దోపిడిదారులు,
త్రాగుబోతులు, బారులు, దుష్టబుద్ధులు అని
ఆన్యయింపవచ్చును. వారును పథికిల
నిబ్బంది పెట్టుదురు. ఈచెలిక తెలుసుస్మృత
భాగవతన భీతియైన గిరికను కోయిలల,
కుమ్మెదల, హంసల దౌష్ట్యమునువర్ణించి
మరింత ధయ పెట్టివారు. అప్పుడు వచ్చి
నవి ఇష్టపథి మంజువాణి. ఈమె తక్కిన
వారికిరె గాక గిరిక బోదాయుచు వాని
శక్తిహీనము తెల్పి, వాని సౌజన్యమును
వ్రజించును. ఒకవిషయముపట్ల భీతి
లైనవారికి వివేక లైన సన్నిహితులు
తద్విషయగతాశ్చర్యమును తెల్పి, ధయ
చహితులను చేయవలయును గాని దానిని
మెద్ద చేయరాదుగాదా! అట్టి వివేకమును
వ్రజకటించినది మంజువాణి.

హాననకైరవరములన్
చంద్రదీపేంద్ర విరోధ ముచటం
కారములేని మంజుగతి
కారము దయ్యెరవన్ ఫణి గ్రహ

త్రాత విహిత మంగజాన
మంగడ తేని భీమనక్షత్రాం
గారక మెర మి. త దల
కంబులేదు మనోబధాటికిన్.

గిరికాదేవి కలువలకు, తామరలకు, హం
సులకు, చిరుగాలికి, మన్మథునకు బెడరు
చున్నది. కాని పైవన్నియు తమకన్నబల
వంతు లైన వారిపట్ల నిత్యభీతులు. వారి
వ్రతాపమాన కలతపడ నక్కరలేదు.
కలువలకు, తామరలకు చంద్రునితో
నూర్చునితో విరోధము. హంసకో అపరి
మితమైన మందయానము. గాలికి పాము
లాహరించునని, కనిమసుంగి కాటందు
కొను నని భీతి. ఇక మన్మథునికి చెప్ప
నేలకీ భీమనక్షత్రాన్ని తియ్యము, పీరికి వారి
వైరముతోడనే సరిగొప్పుచున్నది. ఇక
నిన్నేమి చేయలేదు. వారిధాటికి ధయ
పడనక్కరలేదు. ఎంత వివేకవంతమైన
యోవాళ్ళు. ఆమె మంజువాణి.

వీమైననూ చెలులందరు మన్మథపూజ
కుపక్రమించిరి. ఆసమయమున మతయ
కువన మిట్లున్నది.

‘నుకుగ్రంథు తనంటి విత్తుపారయ
న్జో కక్కి, మాధ్వీమహా
వనిధిం బుప్పాడి దీవికిన్ మధుకర
వ్యాపారు లేలేఁ డ
దన క దూర్పరపటంబులందు కొని తే
డ్కం గోరక పూహమో
మాన ముక్తావళి దారై నీతరగుగా
ద్వభాషి! నీక్షించితే!

తేనియగుండ్రమందు పుప్పాడి దీవికి కచ్చ
రపుటనటిపారయొడ నెక్కి ఘనకన్కార
వస్త్రములను తెచ్చిన లేటి వేపారుల
నుండి వాని నందుకొని యీ పిల్ల గాలి
మొగ్గముల్లి తుమల నిచ్చుచున్నదట.

తెలతలు బంతిగట్టుకొని
నీరెగఁ జల్లదదీయ మంజులార్
జలికలితోడకం చెగయు
బాడ నులియగ వయ్యెఁ దక్కుచాం

చలజభువాభిభూత మయ్యు
పైచక మ్రోయుచుఁ బుష్పయు క్తమై
కొలనుఁ రోఁ బంధువున
యన్ మెలకెట్టుగ తేగుకడకిన్.

ఆయువకులందరూ కొలనునీట జలకము
లాడుచుండిరి. వారు నీ రెగ జల్లుచు
న్నారు. వారి చేతులనుండి పిక్కగయు
నీటినిజూచిన వారి సునజభువన తాడనమున
కోర్వలేని కొలను కద్యసహితముగా
నూర్చుకున మెలకెట్టుగ తేగుచున్నట్లు
న్నది. నీరమువారికర కద్యములనుండి ఎగ
య్యుచున్నది. వారి మంజులాలజలులు
పద్మములు. వారి బహువులు మృణాళ
వాళములు. నూర్చుకు సరోజబాంధవుడు
గాన గగన్సు, తద్భవములు యువకుల
యొగడముల కోర్వలేక వానితో మొల
కెట్టు కొనుట తేగు నటు లున్నది ఆయు
వకు లెట్లుండిరి? ఒకరె లక్ష్మి, యొకరె
వాణి, మరియొకరె పార్వతి, యింకొక
రుక రతీదేవి, యొకరుక మోహిని -
చూడుడు. రామ రాజభూషణుని రమ
ణీయ భ వము.

తేలఁకమ్మిఘటించి పాలమున్నటిలోఁ
బాడమిన జవరాలి బోలె నొకరె,
యమలమృణాళ నారాక్షసూత్రముఁ బాణి
గీలించి యజరాణి బోలె నాఁ రె,
వెలిదమ్మిరేవ వేనలి నంట లేనెల

పువ్వుదాల్చు భివానిఁ బోలె నొకరె,
కలువపుప్పాడిదాన్చి కాయాస్త్రముల తు
పులు దుల్చు రతిదేవిబోలె నొకరె,

వారికాసార సాగర జనిత జలజ
కుండమాధ్వీసుధాధారగ్రోలఁ దివురు
ప్రబల రోలంబమాలికారామలఁ బబి,
దంభ వారా నుణియనంగఁ దనరెనొకరె.

చేత తామరపూవుతో మీరసాగరోద్భ
వయైన లక్ష్మివలె నొకరె, తామరతూండ్ల
దండయను అక్షి నూత్రముచేఁ బట్టిన నర
స్వధివలె నొకరె, తెల్లతామర లేవజడ

నంటుకొన నెలవంకదాల్చిన పొర్యతివరె నొకతె, మన్మథబాణముల క్రువుపోవు టకై కలువపుప్పొడులతో సానబట్టు రతి దేవి వరె నొకతె, సరస్సునెడి సంద్ర మందుద్భవించిన పద్మకుంభమండలియమ్మ తమును త్రావ నుంకించిన తుమ్మెదలపిం డనెడు రామపును ద్రోలు దంభశారా యణి యొకతె. శృంగారవని, శరీరకో వరమా, యువకులు, జలశరీ. వివిధభంగి మలందు దర్శనమిచ్చిన జవరాండ్రవిలాస ములు సహృదయభావనైక వేద్యములే గాని యర్థతాత్పర్య వాఖ్యానములకు దొడంగిన పద్మసౌందర్యమే చెడిపోవును గదా! ఇటువంటివా రామ చెలికత్తెలు. మరి యామె యెట్లుండవలెను. కావ్యము మొత్తము మీద పరచుకొనిన గిరికావర్జన మున రామరాజభూషణు డెన్నియో తావుల వారిని ధిక్కరించు నట్లు చెప్పి నాడు.

ఇట్లెన్ని పదచిత్రములు? ఎన్ని భావ వాహినులు? ప్రతిపద్యము నుదాహరించ వలసినదే! వసుచరిత్ర మనగ నే ను్పరించు 'లలనా జవాపాంగ', 'ఒక చాయనన పాయ'వంటి వటుంచి ఆ 'గారడీ'కి కొంత దూరమున నున్న వానిని, అదియును తృతీయాశ్వాసమును మాత్రము గ్రహించిన నింకెన్నియో మిగిలిపోయినవే! వసు చరిత్ర మొక రత్నాకరము. సాహసించి దూకినవానికి లోనికి పోయింకొందిరత్న రాసులే. ఆసంద్రపు టట్టడుగున కదలక కదలుచు, ను్పరింపక ను్పరించుచున్న రామరాజభూషణుని హృదయ మాతడే యెఱుంగు నేమి? 'చాపలాయ' యని నట్లు చేసిన యీ పరిశీలన మందలి నుంచి చెడ్డలను పెద్ద లెఱిగించి ప్రోదిచేయగోరు చున్నాను.

పెళ్ళిపాటలు - కుటుంబ వ్యవస్థలోని సయోధ్య

- శ్రీమతి జి. తాయారమ్మ. ఎం. ఏ.

సంస్కృతిలో సంప్రదాయంలో భారతదేశాని కో ప్రత్యేకత ఉంది. దని వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు. అయితే ఆ ప్రత్యేకత ఎన్నిటిలో భారతీయకుటుంబ వ్యవస్థ మొదట చెప్పుకోవలసినట్టిది. మనది ఉమ్మడికుటుంబం. మనదేశం వ్యావ సాయి దేశం అవడం వల్లనేమి లేదా నిన్న మొన్నటిదాక ఆధునిక ఉద్యోగాలు, బదిలీలు నేటిలా లేకపోవడంవల్ల నేమి, ఆ నేక చేతివృత్తుల కుటుంబాల సభ్యులు స్వస్థలం విడువనవసరం లేకపోవడం వల్లనేమి, మనదేశంలో మూడు నాలుగు తరాల సభ్యులు ఏక కుటుంబంగా ఉండడం ఇప్పటికీ ఉంది. అలాంటి కుటుంబాల్లో సభ్యులమధ్య ఆత్మీయత, అభిమానం, పెద్దలపట్ల గౌరవం, ఇత్యాదులను వరస్పరం నిలిపిఉంచ గల వాతావరణం కావాలి అవాతావరణ కల్పనావసరం స్త్రీలవిషయమై మరింత ఎక్కువ. ఆర్థిక కారణంగా, బృహద్భాగ్యతావహన కారణంగా, ఇంకా ఇతర సంప్రదాయ సిద్ధమైన పెత్తందనాలవల్ల పురుషులు వరస్పరం సన్నిహితం కావచ్చు. ఒకరిపై ఒకరికి భక్తి ప్రపత్తులు, ఆప్యాయతలు ఏర్పడవచ్చు. కాని కుటుంబ సభ్యుల్లో వదినా మరదళ్ళు, తోటికోడళ్ళు, ఇత్యాదిబంధువర్గం మధ్య ఆప్యాయతలు అల్లుకుందుకు కొన్ని స్త్రీల సంప్రదాయాలు ఉత్తమంగా పనిచేస్తాయి. ప్రకృతం ఒకటి రెండు పెళ్ళి పాటలు చూద్దాం.

క్రింది పెళ్ళిపాట చూడండి.

కయ్యమునకు గట్టివదిన.

వియ్యపురా లాయెనే

వయ్యారివది నే మాతో..వాడమలేం నే

ఈమె తోడికోడలేము -

అంతకంటే చెడ్డది

ఇద్దరినీ మించినది - పెద్దకోడలు.

ఇలాంటిపాటలుపాడగానే వరస్పరం క్రొత్తవారైన ఇరుపక్షాలు హాస్యాత్మకతతో గన్నిహితం అవుతాయి. హాస్యమాడుకోవడం చేత కానివారుచిన్న మాటనుకూడా పట్టించుకొని కలహించు కంటారు. కాని హాస్యరసాస్వాదకులు.. నవ్యగలవారు - ఎంతటి సమస్యనైనా పరిష్కరించు కోగలరు. పెళ్ళిళ్ళలో జరిగే పొరపాట్లను ఈ చమత్కార సంభాషణలు పరిష్కరిస్తాయి.

'కాశీయాత్ర' అనేది వివాహపు వేడుకలలో ఒకటి. ఒకప్పుడు విద్యాభ్యాసం పూరించేసి వచ్చిన తరువాతనే యువకులకు పెళ్ళిచేసేవారు. విద్యార్హులలో కాశీ కండితులవద్ద చదువుకొని వచ్చిన వాడే విశిష్టుడు. దానికి నూచనగా ఈకాశీయేళ్ళడం ఒక వేడుకగా మారింది. తరువాత బావమరదులు తమ సోదరి, నిచ్చి వివాహం జరిపిస్తా మనడం మగపెళ్ళి కారి కొక వేడుక. 'నూట్ల' పెళ్ళికోడుక్కి పాడుకలు. చెవికి చేగోడీలవంటి అలంకరణ చేతిలో గొడుగు ఇత్యాది వేషం వేయించడం ఆడపెళ్ళివారికి వేడుక. ఇక్కడ ఆడపెళ్ళివారు బతిమాండమే కాదు 'వెక్కిరించడము' కూడా తెలిసిన జాణలు. బావమరదులకు, మరదళ్ళకు హాస్యాత్మక అనుబంధ సందర్భం. ఆపుడే ఆరంభం రెండుపక్షాలకు ఆనందదాయకం. ఆసందర్భంలోనివే క్రిందిచరణాలు.

ఓహో! ఓహో! బావగారు -

అందమైన పయనమ్మ

ఓహో! కాశీకి వెళుతున్నారా -

వని..వాడు ఒకడు.

కానుకలో మిక్కితూము'

నీ పాటి పాఠిలో నీకు నీర్నూ నీదా ॥౨౦॥

పైనిచ్చిన ఉదాహరణములు మచ్చు
నవ మాత్రమే. ఇట్టి పాటలు లెలుగు
జీవంలో ప్రలియింటా వినబడేవి. సున్ని
తంగా నూతన వ్యక్తుల్ని చక్కదిద్ది,
వటుంబసభ్యుల మధ్య సహృద్య నిల్ప
డంతో ఈరకం పెళ్ళిపాటలకు గల
ప్రాముఖ్యం దిద్దొక్కరిగా నూదించ
డమే ఈ వ్యాసం లక్ష్యం.

వికసిం చి విప్సా రే చెట్టు 'మధనం'

- శ్రీ కందుకూరి శ్రీరాములు, ఎం. ఏ.

సమాజంలో గూడు కట్టుకొనిపోతున్న అకలి, జరిద్రత, వ్యాధులు, అసమానత మున్నగునవి తొలగిపోయి అది వర్గరహిత స్వర్గముగా మలుగొందవలె నని అభ్యుదయ కవుల హోదికాత్మకము.

మరో సమాజం ఎట్లా ఉండాలనే దానిమీద ఆధునిక మతానుకూలమైన వారిలోను, ప్రాచీన వ్యవస్థాభిమాను ల్లోనూ కూడా భిన్నా భిన్నా ప్రాయా లున్నాయి. సంఘర్షణ లేనిదే కొత్త వ్యవస్థ పుట్టదు. ఆసంఘర్షణకు ప్రతీకాత్మిక నామధేయం మధనం. సంఘర్షణ నాలుగు దశలుగా పొగుతుంది. అవే మన నం, జ్వలనం, ఉద్దమనం, ఉన్మీలనం. ఈనాలుగు భాగాలు కలిపి 'మధనం' అను ప్రతీకాత్మకమైన పేరుపెట్టారు డాక్టరు సి. నారాయణ రెడ్డిగారు.

మొదటిదశ సంఘర్షణను గురించిన స్పృహ, రెండవదశ ఆస్పృహలోంచి చైతన్యవిర్భావం, మూడవదశ జననం, చాలవదశ వికసించడం. మట్టిలో కడిన విత్తు లేమలో నాని గర్భకుహరంలోంచి తన్నుకొచ్చే అంజరం వికసించి విప్సారే చెట్టు మధనం.

మోడు కలవరిస్తున్నది
పువ్వు జీవించాలని
నేడూ కలవరిస్తున్నది
రేపే జీవించాలని.

గతంలో అడుగుల్లో అడుగులు వేసిన పాదాలు వర్తమానంలో మృత్యుచీల్చు తుని భవిష్యత్లో చూపులు రూపు దిద్దుకుంటాయి. కొత్త ఊపిరిని పోసుకుంటాయి. 'నేడు' గుండెల్ని చీల్చుకుంటూ రేపటి ఆకాశగంగ వైపుకు అగ్రులు చాస్తూ ఎగబాటుకున్నది.

మోసపుడు ఆకాశిని. మోడుగా ఐదు కుతున్న తను పువ్వులా జీవించాలని కోరుకుంటాడు. మోసంగా జీవిస్తున్న

వాడు మోట్లాడా లను కంటాడు 'ఎడారిలో ఎన్నార్ని ఏకతార' లాంటి నడక అంటూ విసిగిపోయి మనసులో కలవరిస్తున్నవాడు మలుపై జీవించాలని కోరుకుంటున్నాడు.

స్పృహలోంచి వచ్చే చైతన్యవిర్భావం రెండవదశ జ్వలనం.

'కట్టు సడలిన నప్పుడు
కట్టు తెగి నప్పుడు
గంతలూడి నప్పుడు
ఈ కార్యే ఎవరెస్తులు
ఈ నోళ్ళే శతఘ్నులు
ఈ కార్యే త్రేతాగ్నులు'

ఈ సమాజంలో పీడితులు పీడకుల గుప్పిట్లో నలిగిపోతున్నారు. అగుప్పిట్లోంచి కట్టు తెంపుకుని బయట పడ్డప్పుడే స్వేచ్ఛా, స్వాతంత్ర్యాలు ఉంటాయి. 'కట్టు తెగిన నోళ్ళు శతఘ్నులని, గంతలూడిన కళ్ళు త్రేతాగ్ను లని కవి తన మాటల్లో మండింప వేస్తున్నాడు.

మూడవదశ ఉద్దమనం. ఉద్దమనం అనగా జననం.

'అవని తెరచింది కళ్ళ కిటికీలను
అక్షరాల్లో తడిసిన వెలుతురు రావాలని
ఆకాశంవిడుదల చేసింది సూర్యచంద్రులను
అవార్నికల బండ చాకిరీ ఎందు కని'

ప్రతి అక్షరంలో జీవ మంటుంది. ఆ అక్షరాలే కవిత్వమై వెలుతురులో జీవిస్తుంది. పైపదాల్లో పెట్టి చాకిరీ చేస్తున్న వాళ్ళకు అవార్నికలు కప్పవడకుండా ఆకాశోరుల్ని తెరిగింప వేస్తున్నాడు కవి. అవని తెరిచింది కళ్ళ కిటికీలను అనగా జనం మెల్లూర్పారని, ఆకాశం విడుదల చేసింది సూర్యచంద్రుల ననగా వెలుతురు, స్వచ్ఛ, లభించినా యని కవి చెప్పుకున్నాడు.

చాలవదశ ఉన్మీలనం అను భాగంలో 'అడుగంటి పోయినై

అక్షరా లన్నీ
ఒక్క బీజాక్షరం తప్ప
చిట్లం కది చిచ్చు విడుదల
మొలిచిందది మూల స్వరంలా
ఎదిగిందది మృదయగోతరంలా'

తాకని ప్రతి రాయి నిరుపయోగమే. వికిరేసిన ఒక్కరాయి చెట్టుకు తగ్గలే చాలు. అది కాయను పడగొడుతుంది. కుప్పకట్టిన ఈ సమాజాన్ని మార్చడానికి ఒక్కమంచి కవిరచాలు. అంటూ కవి త్వంలోని వికాసాన్ని చూపిస్తాడు కవి. చిట్లినఅక్షరం రాగాలాపనలతో మొలిచి మృదయగోతరంలా ఎదుగుతుం దని బీజాక్షరాన్ని నాటుకున్నాడు కవి.

నేటి సమాజం యొక్క చైతన్య రాహిత్యాన్ని చెబుతూ ఈ జడత్వం లోంచి చైతన్యంపుడుతుం దనే ఆకాశాదాన్ని ఈక్రింది పాదాల్లో వ్యక్తం చేస్తాడు.

'తెలుగు నాకు
ప్రాద్దులా నువ్వు
పాడుచు కొస్తావని-
నిశ్చబ్దాన్ని నంజాకుంటూ
నిశీధాన్ని మింగుకుంటూ'

ఈతిరుగుబాటు ఒక నాటితో పోయేది కాదనీ, పీడించే వాళ్ళున్నంతసేపు మాధులు జరుగుతూనే ఉంటాయనీ, ఎప్పటికైనా ఈ వ్యవస్థ అంతం కాకపోదనీ, చీకటి తూర్పును ఆర్పలేదనీ మరొక కొత్త వ్యవస్థ ఆవిర్భవించ గలదనీ కవి గారి ఆకావాదం. అందుకే-

'చచ్చి పోవాలంటాను
చైతన్యాన్ని కప్పే మంచు
పుట్టి రావాలంటాను
రక్తాల్ని రగిల్చే మించు'

అంటూ కావ్యాన్ని ముగిస్తాడు డాక్టరు సి. నారాయణ రెడ్డిగారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని జిల్లానామములు - ఒక పరిశీలన

- శ్రీ 'విజయాదత్'

నేడు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 23 జిల్లాలు ఉన్నవి. వీటిలో ఉభయగోదావరి, కృష్ణ జిల్లాలు ఆయానదుల పేర్ల మీద నేర్పడినవిగా ప్రకాశం, రంగారెడ్డి జిల్లాలు ఆధునిక రాజకీయ ప్రముఖుల పేర్ల మీద నేర్పడినవి. మిగిలినవన్నియు ఆయా జిల్లాల కేంద్రపట్టణముల పేర్లమీదనే యున్నవి.

తెలంగాణము బహుకాలము కుతుబ్ షాహీ నిజాంపాలనలో నుండినది. అందు గల హైదరాబాద్, మెహబూబ్ నగర్, ఆదిలాబాద్, కరీంనగర్, నిజమాబాద్ జిల్లాల నామములు ముస్లిం పాలనా ప్రభావమును వ్యక్త మొనర్చేవిగా ఉన్నాయి. వీటి ప్రధాన పట్టణములకు ఒకప్పుడు హిందూనామములే ఉండెడివి. ఉదా:- ఒకప్పుడు 'ఎద్లాబాద్' అని పిలువబడే ఆదిలాబాదు ఆసలు పేరు వీదులాపురము. నిజామాబాదు పూర్వం 'ఇందూరు' గా పిలువబడేది. ఇంద్రపురి పదానికి 'ఇందూరు' అపధ్రంశము. త్రిశూటక రాజవంశమునకు చెందిన ఇంద్రదత్తు (389 క్రీశ॥) లేదా క్రీశ॥ 500 సం॥ నాటి విష్ణుకుండిన మహారాజు మొదటి ఇంద్రవర్య లేక రాష్ట్రకూట నిత్యవర్షేంద్రు (1015-17) లలో నెవరైనా ఈ 'ఇంద్రపురి' నిర్మాతలు అయి వుండవచ్చును.

విజయనగర రాజు బుక్కరాయల (1343-1379) భార్య అనంతమ్మ పేర అతని మంత్రి చిక్కప్ప వడయరు నిర్మించిన అనంతసాగరమే తరువాత కాలంలో అనంతపురంగా మారింది. కడప సంస్కృత నామం దేహాశీపురము. దేహాశీ అనగా గడప. శ్రుంగాక్షేత్ర మైన తిరుపతి ఈ పట్టణము గడపవంటిదిగా

భావింపబడినది. ప్రజల నోళ్ళలో కడి గడప కడప అయినది.

కర్నూలు పూర్వనామం 'కందెన వోలు'. వోలు అనగా ప్రోలుకు దూపాంతరమైన పట్టణము కదా! ప్రాచీన కాలంలో రహదారిని ప్రయాణించే బండ్లవారు ఇచ్చోట లభించే గానుగ నూనెతో తమబండ్లకు 'కందెన' వేసుకునే వారని, ఆ ప్రకారంగా ఆ పట్టణానికి 'కందెనవోలు' అనే పేరు వచ్చినదని జనశ్రుతి. కందెనవోలు కాలక్రమేన 'కందనూరై' ప్రస్తుతం కర్నూలుగా వ్యవహరింప బడుచున్నది.

ఖమ్మం అని సంక్షిప్తంగా పేర్కొనబడే ఖమ్మంమెట్టు అసలు పేరు కంబము మెట్టు. మెట్టు అనగా కొండ. కంబము మెట్టు అనగా కంబమునకు సంబంధించిన కొండ. హిరణ్యకశిపుని వధించిన నరసింహమూర్తి స్తంభమునుంచి బయల్పడలేకుండా! ఖమ్మం నగరానికి ఈశాన్య భాగమునఁగల కొండమీద ఈ శ్రీలక్ష్మీ నరసింహస్వామి ఆలయమున్నది. కనుక హిరణ్యకశిపువధ ఈ ప్రాంతముననే జరిగినదని అందులకే ఆ స్థలమునకు కంబముమెట్టు పేరు వచ్చినదని స్థానిక గాథ.

C.P. Brown రేఖనుబట్టి గుంటూరునకు పూర్వనామము గుండూరని తెలియవచ్చుచున్నది. ఆ ప్రాంతమున గల ఎట్టచెరువులో స్నానముచేసి పూర్వ కాలంలో ఇద్దరు క్షత్తువ్యాధి నివారణ పొంది అచటగల రాలిగుండును కనుగొట్టించి దాని వాతను పెద్ద చెరువును ఏర్పరచినదియు ఆ విధంగా ఆ ప్రాంతమునకు గుండూరని పేరు వచ్చినదియు తెలియుచున్నది.

చిత్తూరు (చిత్ + తూరు) జ్ఞాన ప్రదమయిన స్థలమని ఊహించవచ్చును. 'నల్లొండ' ప్రాచీననామం నీలగిరి. 'దీవి కొండలు' పేరు నల్లకొండలుగా మారినదని కూడా చెబుతారు. రెండు నల్లరాతి కొండల మధ్య ఉండటంవల్ల నల్లకొండ అనే పేరువచ్చి ఉండవచ్చుననే భావన సత్యదూరం కాబోదు. తమిళభాషలో ధాన్యం (వరి) నెల్ అని చెప్పబడుతుంది. ఆ పంట ఎక్కువగా పండే ప్రాంతం కాబట్టి దానికి నెల్లూరు అని పేరు వచ్చినది. నెల్లూరు ప్రాచీననామం విక్రమసింహపురం. ఆలాగే మెదక్ 17వ శ॥ మొదటిలో రాచవీడు అని గోలు కొండ సుల్తానుల కాలంలో గుల్బర్గా బాదు అని పిలువబడేది. మెదక్ పేరు కూడా ఆహారధాన్యాలకు సంబంధించినదే. మెదక్ పదం మెతుకు అనే పదానికి దూపాంతరం. తెలంగాణంలో ఈ మండలంలోనే వరి ఎక్కువగా పండించబడుతుండటం వల్ల ఈ పేరు స్థానికంగా ఏర్పడినది.

వరంగల్ మరియొక పేరు ఓరుగల్లు అనబడే ఏకశిలానగరం. ఒర్ = ఒక, గల్ = శిల. తమిళ జనితం అన్నమాట. విజయనగరం ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వయసున చిన్న జిల్లా. ఇదిపూర్వం పూసపాటి వారి రాజ్యసీమ. బాబ్బిలియుద్ధం చేసిన పెద విజయరామరాజు (1703-1757) క్రమిద్దుడు. ఆయన పేరు విజయనామ సంవత్సరం (1713) విజయదశమి, జయవారం నాడు మొత్తం పంచ జాతీయాలను కలుపుకుని విజయనగం ఏర్పడినది.

వికాఖపట్నం సముద్రతీరాన ప్రాచీన కాలంలో వికాఖ (స్కంధ) దేవుని ఆలయం ఒకానొక రాజాచేత నిర్మింపబడిన

(తరువాయి 17 వ పేజీలో)

అధునిక సాహిత్యంలో కులపాలికా ప్రణయ సిద్ధాంతము

- శ్రీ ఎస్. శ్రీనివాస్, ఎం. ఏ.

కులపాలికా ప్రణయ మను సిద్ధాంతము కాల్పనిక పు కవితా సంప్రదాయము నుండి వెలువడినట్టిది. కాల్పనికతకు ప్రధాన లక్షణము ప్రణయము. అంతే కాక కాల్పనిక కవులు సౌందర్యాభిరూపములు. వారిసౌందర్య పిపాసకు కావ్యము కూడ ప్రణయమే అని తెలుపవచ్చును. ఇట్లు ప్రణయ సౌందర్యమును అన్యోన్య సాహ చర్యమున కాల్పనికతను దూషించుచుండును. ఇట్టి కాల్పనిక కవితా ప్రభావ మేరితమే కులపాలికా ప్రణయ సిద్ధాంతము.

‘కులపాలిక’ అంటే తల్లిదండ్రులచే ఇయ్యబడి పెండ్లి చేయబడిన స్త్రీ అని అర్థం. ఇందలి కుల సంజ్ఞ వర్ణ వ్యవస్థను సమర్థించే సుకేతం కాదు. అది సదాచార విషయ సంబంధి. అంతేకాక పాలికా ప్రత్యాది గుణములకు సంబంధించిన విషయము. ఈ ప్రణయ సిద్ధాంతం యొక్క ప్రత్యేకత ఏమిటంటే ఇది భావకవితా ఉద్యమమందు ఉద్భవించిన దైనప్పటికీ, పాశ్చాత్య సాహిత్య సిద్ధాంత ప్రభావము లేని అచ్చమైన భారతీయ సంప్రదాయమునకు చెందినట్టిది. అంతేకాక ‘కాల్పనికత’ యందు స్త్రీ పురుషులకు కల అవ్యవస్థను, అస్పృష్టతను త్రోసిరాజునట్టిది. రక్షోగుణ స్వర్ణలేని సాత్విక శృంగారమునకే ఇందు ప్రాముఖ్యము. ‘కార్యమే దాసీ కరణేషు మంత్రీ భోజ్యేషు మాతా కయశేషు రంభా రూపే చ అక్షిః క్షిమయా ధరిత్రీ చక్రర్మయైతా భిరుధర్మపత్నీ’

అని స్త్రీని సంభావించిన హిందూ దేశములో ఈశృంగార సిద్ధాంతము స్త్రీ పురుషు లిరువురకు దివ్యస్థాయిని కల్పించినది. అనంతమే బ్రహ్మ యని జేదపరమార్థము. అట్టి బ్రహ్మ బద్ధార్థమును ఇంది

యాతీతమైన నిఃకర్మ ప్రేమయందు సృష్టించుకొనుటయే ఈ సిద్ధాంత మందలి ఉద్దేశము. ఉత్కృష్టమైన ప్రేమ యొక్క చివరి స్థితి యందు కలుగు తస్మాత్వమే బ్రహ్మ సాయుజ్యమును కలిగింప నేర్చు వని ఈ సిద్ధాంత కర్త భావన.

కులపాలికా ప్రణయంయొక్క ప్రాశస్త్యాన్ని ఎ.భూమయ్య గారు తమసిద్ధాంత గ్రంథంలో ఇలా వివరించారు. ‘పరస్పర అనురాగం, ఆరాధనం, సమర్పణం కలిగిఉన్న స్త్రీ పురుషులనడుమ వ్యవస్థాబద్ధమైన జీవితం కులపాలికా ప్రణయానికి పాఠ్యాన్ని పరి పూర్ణతను కలిగించి ఇహపర సాధన మవుతుంది. సమాజం యొక్క పురోగతిని నిర్దేశిస్తుంది. ఈ వివాహ వ్యవస్థను స్థితిమిదమే సమాజం యొక్క ముస్థితి ఆధారపడి ఉంది.

విశ్వనాథవారి ‘గిరి కుమారుని ప్రేమగీతాలు,’ నాయని వారి ‘సౌభద్రుని ప్రణయ యాత్ర,’ ‘ఫలశ్రుతి,’ నందూరి వారి ‘ఎంకీ’ ఈ ప్రణయ చిత్రణకు ప్రధాన కావ్యములుగా చెప్పవచ్చును. భార్యా భర్త ప్రణయ భావమును ఆత్మలాభ ప్రాప్తికి ఏకైక మార్గముగా ప్రతిపాదించినందున గిరికుమారుని ప్రేమగీతాలను భావకవితా ప్రస్థాన గ్రంథంగా రామకౌటి కాస్త్రీగారు సంభావించినారు. ప్రణయానికి అమలినతా స్వర్ణలేకండా ఆధ్యాత్మిక భావ సునీధిని మార్చటమే ఈ కావ్యమందలి విశిష్టత.

‘మాపరస్పరమును స్వర్ణ మేత్రమున పులకిత బ్రహ్మపథమున బోవగలము’

అని కులపాలికా ప్రణయం యొక్క తనిత్రాసుభూతి అదే ౧౭ పరమార్థసాహిత్య

నాన్ని ఏవిధంగా అధిరోహిస్తుందో ఈ కావ్యం చెపుంది.

రాకీక లేక సాంసారిక సుమన్యలు దంపతులమధ్య అభిప్రాయ భేదాలకు పొర పొచ్చాలకు, దారితిస్తవి. అటువంటి సందర్భములో భార్యాభర్తలిద్దరికీ పరస్పరం అర్థంచేసుకునే ఓర్పు, సమన్యత శక్తి కావాలి. అట్టి శక్తి కావాలంటే కొంతసంస్కారం కావాలి. ఆ సంస్కారం పురుషునిలోనే వెచ్చు పొక్కు ఉంటే బాగుంటుంది. శివుడు విషాన్ని ఎలాగయితే గళంలో నిలిపి ఉంచాడో అలాగే ప్రణయ లోకం భస్మం కాకుండా ఉండాలంటే భర్త గురుతరమైన కార్యం నిర్వహింప వలసి ఉంటుంది. ఓంకార మయమైన ప్రపంచం ఏవిధంగా అర్థనాశీకర స్వరూపంగా సంభావించ గలుగుతున్నదో అదే విధంగా ప్రేమమయమైన సంసారంలో భార్యా భర్త లిద్దరు పార్వతీ పరమేశ్వరులు. ఏవం విధమైన ప్రణయ తత్వాన్ని అవగాహన చేసుకొన గలిగేది జ్ఞాన సంపన్నుడైన పురుషుడు మాత్రమే. అట్టి జ్ఞానము పరస్పరము సమన్యతము

(16 వ పేజీ తరువాయి)

దని ఆ విధంగా కార్తికేయుని పేర వికాఖ పట్నం నామం ఏర్పడిన దని తెలుస్తుంది. ఆంధ్ర కాలనాహుతి తొలి రాజధాని శ్రీకాకుళంకృష్ణాతీరాన ఉన్నది. ఇదేపేరు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 1950 August 15 న వికాఖ జిల్లా నుంచి వేర్పడిన జిల్లాకు ఈయబడినది. శ్రీకాకుళం ఆంగ్లేయుల కాలంలో చికాకోల్ గా వ్యవహరింప బడినది. ముస్లింకాలంనాటి ‘ఖిఖోల్’ ‘చికాకోల్’ అయినది. ముస్లిం ఫీజు దారుల సానమైన ఈ చోట గోల్కొండనుంచి వచ్చే ఫర్మానాల నీళ్ళు (కెక్కా)ఖోల్ (తెరవబడి) చేయబడేది.

వ్యాధానే నిద్రిస్తుంది. కనుకనే విద్యనాథ ఇలా అంటున్నారు.

‘అది గళమృగ నిలిపిన యపుడె నీవు నేను నొకటైతిమే పురంధ్రీ శశిక శాంగద శిశిరముగ్ధ గుధారన ప్రవంతి మన శిరస్సులఁ దాండవించెనె లతాంగి’

ఈ ‘నేను’ అనే పదానికి తాత్త్వికమైన పునాది ఉంది. తనను తననుగ తెలుసు కొనటం జూచి అక్షణం. ఇట్లా వ్యాఖ్యానించటం ద్వారా మలపాలికా ప్రణయం అత్యంత స్వచ్ఛమైన దని అమరమైన దని తెలుస్తుంది.

కిన్నెరసాని పాటలను కూడా ఈ సందర్భంలో గుర్తు చేసుకోవాలి. కిన్నెర తర్తను విడిచి పెట్టి పోవునప్పుడు తర్త అమె జడపట్టి చేలాంచలములాగి పావా నతి చేసికట్లు కథావర్ణన తెలియచేయుచున్నది. ఇట్టి పదాలు అలంక పూనిన నాయకను విశ్వము చేసికొనెడి చతురుడైన నాయకుని చేష్టలు.

‘పరుకెత్తుడునీ వేణీబంధము పూనిలిచేతను కరమున వేణీకి బదులు

కాల్యగట్టె నీటి పారలు ఎడమచేత నీ కొంగును

ఒడిచి పట్టుకొంటి చెలీ తడిచేతను కొంగు లేక

తడబడితిని ప్రియురాలా నీ పాదమ్ములు మోచిన

నాఫాలమ్మున చెమ్మట ఈ పగిదిని వాగులైన

నీపై ప్రేమము మాపెడి’

ఇందు విద్యనాథవారు నాయకుని బాధన రీతులను ప్రకటించిరి. ఇట్టిదికూడ మలపాలికా ప్రణయమునం దొక భాగమే. కాను వివాహమాడిన అలంక పూనిన భార్యను కినుక మానుమని కొరుట భావత్య జీవిత మందు భర్త కర్తవ్యతే భాగం.

ఇక నాయనివారి కావ్యములను మరి పేరించినట్లయితే రాకమైన భావాలను

ఆధ్యాత్మిక భావప్రపత్తిని కనుగొంటుమే వీరి విశిష్టతగా చెప్పవచ్చును. దాంపత్యమునకు, ప్రణయమునకు కల అచంచల సత్త్వమును నిరూపించుటకు నాయని వారు పావిత్రీ గాతను ఉదాహరణముగా చెప్పినారు. ఫలశ్రుతి కావ్యమునందు నాయికా నాయకుల సంయోగమును జీవాత్మ పరమాత్మల సంయోగముగా కూర్చినారు. నాయనివారు మేనరికపు పెండ్లి చేసికొన్నారు. తన ప్రేయసితో సంవాదిస్తూ ‘భావ’ యనుమాట ప్రేమ ప్రపంచానికి నీవు పెట్టిన పేరన్నారు. సుబ్బారావుగారు స్త్రీల పాతి ప్రత్యాన్ని ఆకాంక్షించారు. అలాగే పురుషుడు కూడ పతిఆరాధకడు కావలె నన్నారు. ప్రణయము యొక్క చివరి మేట్టులో పతిని సతికి దాసునిగ చెయ్యటంలో కూడా సందేహించలేదు. ఈ యమృతరాజ్యమున మనవిద్దరమును నీవు రాజ్యవి నేను నీ సేవకుడను’ అమె కానిది అతిడి కేమీ కనిపించదు. కనుకనే

‘నాసరస్వతి నీవు నాచదువు నీవు నా ప్రయాణమ్ము నీవు నాపథము నీవు నావిడిది నీవు నా చేరు నగరు నీవు నాపరము నీవు నాపరాత్మరము నీవు’.

అని సంభావించినారు. పై నాయని వారి రచనను ముడిగొండ వీరభద్రయ్య గారు ఇలా సమర్థించినారు. ‘జీవితంలోని మాధుర్య పక్షాన్ని దాంపత్య జీవితంలోని ప్రణయంద్వారా, హాస్తిక సంబంధా ద్వారా చూపడం మానవతాగుణాన్ని పెంచడం ఈ సిద్ధాంతం యొక్క ప్రయోజనం; కలిక గమ్యం సతి అంటే అది భావ పరంగానే తప్ప వాస్తవంగా ఎట్లా సాధ్యం అవుతుంది. ఇది కరుణ భార్యలను చూడాల్సిన దృష్టిని నేర్పడం తప్ప వేరే ఏమీకాదు. ఈ సిద్ధాంతం ముఖ కాంతిమయజీవితానికి కావల్సిన కిరణును వ్యాపకయానికి ఇస్తోంది’.

నందూరి వారి ఎంకి పాటలను గూర్చి కూడా ఈ సందర్భంలో వక్కాణించవచ్చును. జన్మజన్మల అనురాగాన్ని గననించ గల్గిన దాంపత్యమే తమ అనబుధాన్ని ఊసులుగా అల్లుకొని కథలుగా నిలుపుకుంటుంది. అట్టి ప్రణయ జీవులు తమ అనుబుధాన్ని గురించి ఏమైన శంకలు కలిగి తే చలించిపోతారు. వారిని నందూరివారు ఇలా వర్ణించారు -

‘యెనక జన్మములోన యెకర మో నంటి నీగొచ్చి నవ్వించి నీలక నాయెంకి ముందు మనకే జల్మ ముందోలె యంటి పెల్ల తెల బోయింది పిల్ల నాయెంకి యెన్నాళ్ళు మనకోలె; యానుకములంటి కంట నీకెట్టింది జంట నాయెంకి’

ఎంతో లోలైన భావాలతో ప్రశ్నించిన నాయుడు భావకు అంత కంటే లోతుగాను, చతురంగాను సమాధాన మిచ్చింది. ఎంకి మలపాలిక. ప్రణయం కావ్యతమైనదని అమరమైనదని ‘అందమై కాంతమై సమీచినమైన అవ్వయ పదంబు చేరునట్టి’ దని ఆ ప్రణయజీవుల భావన.

భావ కవిత్వములో అప్రాప్తమనో హరి యైన ఊహ ప్రేయసిని గూర్చి మీదమిక్కిలి వర్ణించబడగా అందలి అస్పష్టతను తొలగింప చేయడానికే ఇందు మలపాలికయైన ఆర్థాంగికి పెద్ద పీఠము వేయబడినది. ఇక్కడ కృంగారము యొక్క మలిన, అమలిన, అక్షణప్రకృతి తొలగిపోయినది. మలపాలికా ప్రణయము యొక్క సామాజిక ప్రయోజనమును చూ. క. రామగోటి కాస్త్రీగారు ఇట్లు తెలిపినారు. ‘తమదాంపత్య జీవితములోని ప్రేమబలముచేత భరిత్యుల్ ప్రకాశుకు మార వృద్ధయ ప్రణయ జీవిత చరిత్ర ములు పరి పాలింబడుట ఫలశ్రుతిగా కని ప్రకటించినాడు. ఇది భావకవిత్వము యొక్క సామాజిక ప్రయోజనము.

స మా లో చ న సం పు ట ము లు

వివిధ సాహిత్యాది విషయాలకు చెందిన రచనలున్న 5 వ సంపుటం సంచికలు ఒకే వాఙ్మయముగా హాఫ్ క్యాలికో బైండు చేయబడి అమ్మకమునకు సిద్ధముగ నున్నది. వెల రు. 12 లు. ఎం. ఒ. ద్వారా పంపినవారికి పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించి రిజిష్టర్లు పోస్టులో పంపగలము.

మూడు, నాలుగు సంపుటముల వాఙ్మయములు కొలదిగా నున్నవి. ప్రతి ఒకటి వెల రు 20 లు. ఎం. ఒ. చేసినవారికి పై విధముగనే పంపబడును. వి. పి. పద్ధతిలేదు.

మొదటి, రెండవ సంపుటముల ప్రతులు పూర్తిగా అయిపోయినవి.

— సూచాచకుడు,

ఆక్షరము :-

సంపాదకుడు : విద్యాన్ యులును సీతారామశాస్త్రి
 టైపు తెలుగు లెక్కరూ, వి. టి. జి. కాలేజీ,
 ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),
 రాజమండ్రి-1.

